DICȚIONARUL DIALECTULUI MEGLENOROMÂN
Du – Dv

NICOLAE SARAMANDU, ALINA CELAC, CARMEN-IRINA FLOAREA,
MARILENA TIUGAN

(Coordonator: NICOLAE SARAMANDU)

Publicăm în prezentul număr al revistei „Fonetică şi dialectologie" fascicula ***Du–Dv*** din *Dicționarul dialectului meglenoromân,* cu care se încheie litera ***D***. Literele anterioare, publicate în revista de față (***A–Ă***: FD, XXIX, 2010, ***B:*** FD, XXX, 2011, ***C:*** FD, XXXI, 2012) au fost reunite în *Dicționarul dialectului meglenoromân, general şi etimologic,* volumul I (***A–C***), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2013, XVI + 298 p. În numărul anterior al revistei au apărut literele ***Č, D–Dr*** (FD, XXXIV, 2015).

SIGLE

(Surse)

ALDM I, II = Petar Atanasov, *Atlasul lingvistic al dialectului meglenoromân,* vol. I, Bucureşti, 2008; vol. II, Bucureşti, 2013.

ALR I, 1, 2 = *Atlasul lingvistic român*. Publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I, vol. I. Cluj, 1938 [h. 1–150]; vol. II, Sibiu, Leipzig, 1942 [h. 150–302], (punctele 012 Liumnița, 013 Țârnareca; anchete efectuate de Sever Pop).

ALR II, 1 = *Atlasul lingvistic român*. Partea II, de Emil Petrovici, vol. 1, Sibiu, Leipzig, 1940 [h. 1–296].

ALR II, Supl. = *Atlasul lingvistic român*. Partea II, de Emil Petrovici, vol. 2, *Supliment. Termeni considerați obsceni,* Sibiu, Leipzig, 1942 [h. 1–20], (punctul 012 Liumnița; anchetă efectuată de Th. Capidan).

ALR II, s.n., 1–7 = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă,* întocmit de Institutul de Lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei Republicii Populare Române sub direcția acad. Emil Petrovici, vol. 1–7, Bucureşti, 1956–1972 [h. 1–2248].

AtaM = Petar Atanasov, *Meglenoromâna astăzi*, Bucureşti, 2002.

Can[1] = I.-A. Candrea, *Glosar megleno-român*, în „Grai şi suflet", III/1, Bucureşti, 1927, p. 175–209 (*A–C*).

Can[2] = I.-A. Candrea, *Glosar megleno-român*, în „Grai şi suflet", III/2, Bucureşti, 1928, p. 381–412 (*Č–Ĺ*).

FD, XXXV, Bucureşti, 2016, p. 163–204

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Can[3] = I.-A. Candrea, *Glosar megleno-român*, în „Grai şi suflet", VI, Bucureşti, 1933–1934, p. 163–192 (*M–R*).

Can[4] = I.-A. Candrea, *Glosar megleno-român*, în „Grai şi suflet", VII, Bucureşti, 1937, p. 194–230 (*S–Ž*).

Can T[1] = I.-A. Candrea, *Texte meglenite*, în „Grai şi suflet", vol. I/2, Bucureşti, 1924, p. 261–285.

Can T[2] = I.-A.Candrea, *Texte meglenite*, în „Grai şi suflet", vol. II/1, Bucureşti, 1925, p. 100–128.

Can T[3] = I.-A.CandreaOı, Ov. Densusianu, Th. D. Speranţia, *Graiul nostru. Texte din toate părţile locuite de români*, vol. II, Bucureşti, 1908, p. 163–170.

Cap[1] = Th. Capidan, *Meglenoromânii. Istoria şi graiul lor*, vol. I, Bucureşti, 1925.

Cap[2] = Th. Capidan, *Meglenoromânii. Literatura populară la meglenoromâni*, vol. II, Bucureşti, 1928.

Cap = Th. Capidan, *Meglenoromânii. Dicţionar meglenoromân*, vol. III, Bucureşti, 1935.

Cerna A = Anchetă efectuată cu *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român* în localitatea Cerna, jud. Tulcea, de Nicolae Saramandu în 1973 (5 caiete aflate în *Arhiva* Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan–Alexandru Rosetti", Bucureşti).

Cerna A / Supl. = Cerna A, răspunsuri suplimentare.

Cerna T = Texte meglenoromâne (pe bandă magnetică, aflate în *Arhiva* Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti", Bucureşti) din localitatea Cerna, jud. Tulcea, culese de Nicolae Saramandu şi Marilena Tiugan în 1971; transcriere: Marilena Tiugan.

Dms = Nicolae Paia, Teodor Minda, *Dicţionar meglenoromân* (lucrare în manuscris, aflată în *Arhiva* Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan–Alexandru Rosetti", Bucureşti).

DP = Dimitrie Papatsafa, *Prikozmur din Meglenia (Мегленско-Влашки приказни),* Skopje, 1997 (cu *Glosar*, p. 225–261).

Kats = Nik. Ath. Katsanis, *Οι Βλάχοι του Πάϊκου (του Βυζαντινού Θέματος των Μογλενών)*, Salonic, 2001.

MP = Maria G. Papageorgiou, *Παραμυθια απο μυθους αρχαιων ελληνικων ποιητικων εργων που χαθηκαν και αλλα παραμυθια του βλαχοφωνου χωριου Σκρα (Λιουμνιτσα),* Salonic, I, 1984.

Pap[1] = Pericle Papahagi, *Glosar,* în *Românii din Meglenia. Texte şi glosar*, Bucureşti 1900, p. 30–72.

Pap[2] = Pericle Papahagi, *Glosar,* în *Megleno-românii. Studiu etnografico-filologic* (extras din „Analele Academiei Române". Seria II, tom. XXV. Memoriile Secţiunii Literare, 35 [1902–1903]), Bucureşti 1902, p. 185–267.

Pap M[1] = Pericle Papahagi, [Texte], în *Românii din Meglenia. Texte şi glosar*, Bucureşti, 1900, p. 9–29.

Pap M[2] = Pericle Papahagi, *Introducere; texte; obiceiuri, basme etc.* în *Megleno-românii. Studiu etnografico-filologic* (extras din „Analele Academiei Române". Seria II, tomul XXV. Memoriile Secţiunii Literare, 35 [1902–1903]), Bucureşti, 1902, p. 1–184.

W = Gustav Weigand, *Vlacho-Meglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig, 1892.

Wild = Beate Wild, *Meglenorumänischer Sprachatlas*, Hamburg, 1983.

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

BIBLIOGRAFIE

În afara dicţionarelor generale ale limbii române, pentru stabilirea originii cuvintelor am apelat la următoarele lucrări lexicografice:

Andriōtē, N.P., *Etymologiko lexiko tēs koinēs neoellēnikēs,* Salonic, 1951 (citat după ediţia a doua, corectată, 1971).
Baubec, Agiemin/ Grecu, Mitică, *Dicţionar turc-român, Bucureşti,* 1979.
BER I – Vl. Georgiev, Iv. Gălăbov, J. Zaimov, St. Iliev, (redactor responsabil) Vl. I. Georgiev, *Bălgarski etimologičen rečnik,* I, Sofia, 1971.
Brad-Chisacof, Lia (coordonator), *Dicţionar neogrec-român,* ediţia a doua adăugită şi revizuită, Bucureşti, 2000.
Buchholz, Oda / Fiedler, Wilfried / Uhlish, Gerda, *Wörterbuch Albanisch-Deutsch*, Leipzig, 1977.
CDDE – I.-A.Candrea, Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A – Putea)*, Bucureşti, 1907–1914.
DDA – Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*, ediţia a doua augmentată, Bucureşti, 1974.
Gerov, Najden, *Rečnik na bălgarskij ezik*, I, Plovdiv, 1895.
Iovan, Tiberiu, *Dicţionar bulgar-român,* Bucureşti, 1994.
Mladenov, Stefan, *Etimologičeski i pravopisen rečnik na bălgarskija kniževen ezik*, Sofia, 1941.
Poposki, Aleksa/Atanasov, Petar, *Makedonsko-francuski rečnik*, Skopje, 2007.
RMJ I–III – Blaže Koneski (redactor responsabil), Todor Dimitroski, Blagoja Korubin, Trajko Stamatoski, *Rečnik na makedonskiot jazik*, I–III, Skopje, 1965–1979.
Suciu – Emil Suciu, *Influenţa turcă asupra limbii române*, II. *Dicţionarul cuvintelor româneşti de origine turcă*, Bucureşti, 2010.
Topciu, Renata / Maloneshi, Ana / Topciu, Luan*, Dicţionar albanez-român. Fjalor shqip-rumanisht*, Iaşi, 2003.
Türkçe-Ingilizce Redhouse Sözlüğü. The Redhouse Turkish-English Dictionary, Istanbul, 2007.
Wendt, Dr. Heinz F., *Langenscheids Taschenwörterbuch.* Erster Teil, *Neugriechisch-Deutsch*, Berlin / München, 1969 (citat după ediţia a opta, 1978).

ABREVIERI

ac. = acuzativ
adj.= adjectiv, adjectival
adj. nehot. = adjectiv nehotărât
adv.= adverb, adverbial
alb. = albanez(ă)
aor. = aorist
ar. = aromân(ă)
art. = articulat
art. dem. = articol demonstrativ
art. hot. = articol hotărât
art. nehot. = articol nehotărât
art. pos. = articol posesiv
bg. = bulgar(ă)
cf. = confer
cit. = citeşte
col. = colectiv
conj. = conjuncţie
dat. = dativ
der. = derivat
determ. = determinant
dial. = dialectal
dim. = diminutiv
dr. = dacoromân(ă)
et. = etimologie (originea cuvântului)
et. nec. = etimologie necunoscută
expr. = expresie, expresii
expr. invar. = expresie invariabilă
f. = feminin
fam. = familiar
fig. = figurat
gen. = genitiv
ger. = gerunziu
gr. = grec(esc)
impers. = impersonal

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

interj. = interjecție
intranz. = intranzitiv
invar. = invariabil
ir. = istroromân
înv. = învechit
lat. = latin(ă)
lit. = literal
loc. adj. = locuțiune adjectivală
loc. adv. = locuțiune adverbială
loc. conj. = locuțiune conjuncțională
loc. pron. = locuțiune pronominală
m. = masculin
mac. = mecedonean(ă) (slavă)
mbg. = macedobulgar, macedonean (slav); cf. mac.
mgl. = meglenoromân(ă)
nom. = nominativ
n. pers. = nume de persoană
n. pr. = nume propriu
num. card. = numeral cardinal
num. col. = numeral colectiv
num. ord. = numeral ordinal
p. = pagina
peior. = peiorativ
p. ext. = prin extensie
pl. = plural
plt. = pluralia tantum
pop. = popular
prep. = prepoziție
pron. = pronume, pronominal
pron. nehot. = pronume nehotărât
pron. pers. = pronume personal
refl. = reflexiv
rom. lit. = româna literară
s. = substantiv
sb. = sârb(esc)
s. col. = substantiv colectiv
s.f. = substantiv feminin
sg. = singular
sgt. = singularia tantum
sl. = slav
s.m. = substantiv masculin
s.n. = substantiv neutru
subst. = substantiv
s.v. = sub voce
tranz. = tranzitiv
tc. = turc(esc)
unipers. = unipersonal
var. = variantă
vb. = verb
vbg. = vechi bulgar
vgr. = vechi grecesc
voc. = vocativ
vsl. = vechi slav

ALFABETUL

A, Ă, B, C, Č, D, Δ, Ḍ, E, Ę, F, G, Ґ, Ğ, Ǵ, H, H', I, J, Ḱ, L, Ľ, M, N, Ń, O, Ǫ, P, R, S, Ş, T, Θ, Ţ, U, V, X, Z.

a, ă, b, c, č, d, δ, ḍ, e, ę, f, g, ґ, ğ, ǵ, h, ḥ, i, j, ḱ, l , ľ, m, n, ń, o, ǫ, p, r, s, ş, t, θ, ţ, u, v, x, z.

LOCALITĂȚI MEGLENOROMÂNE

R. Macedonia:
Úmă (Húma)

Grecia:
Birístlăv (Birístlav), gr. Περίκλεια
Cúpă (Cúpa), gr. Κούπα
Lúnḍiń (Lúgunța), gr. Λαγγαδιά
Ĺumníţă (Liumníța), gr. Σκρᾶ
Nǫ́nti (Nănta), gr. Νότια
Óşiń (Óşani), gr. Ἀρχάγγελος
Ţărnărę́ca (Țărnaréca), gr. Κάρπη

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Du – Dv

du- Prefix cu valoare aspectuală, care arată că acţiunea s-a efectuat complet, până la capăt, că s-a terminat, că a fost dusă până la bun sfârşit.

Et.: mac., bg. ***do.***

duác *s.n*. Cap 118; Dms. În expr. *Aĭ viní dṵac*. (I-a venit de hac.) Cap 118 s.v.

Var.: **dṵac**.

Et.: din ***du*** *(=* ***di***[1]*)+* ***ac***[2]***.***

dṵac vezi **duác**.

duámnum, **duămnári**, **duămnáĭ̯**, **duămnát** *vb*. I. *Intranz*. Dms s.v. *ámnum*. A merge, a umbla (până la capăt), a termina de umblat.

Et.: din ***du-*** **+** ***ámnum.***

duámpl'um, **duămpl'ári**, **duămpl'áĭ̯**, **duămpl'át** *vb*. I. *Tranz*. Dms s.v. *ámpl'ăm*. A termina de umplut.

Et.: din ***du-*** **+** ***ámpl'um.***

duán, *pl*. **duáń** *s.m*. Pap[2] 77; Cap 118; Dms. Şoim. *Si zgripí un duán şi ăṵ lo ọáĭ̯a*. (S-a repezit un şoim şi a luat oaia.) Dms s.v.

Et.: tc. ***doğan***.

duánflum, **duănflári**, **duănfláĭ̯**, **duănflát** *vb*. I. *Tranz*. Dms s.v. *ánflum*. A umfla de tot, a termina de umflat.

Et.: din ***du-*** **+** ***ánflum.***

duántrum, **duăntrári**, **duăntráĭ̯**, **duăntrát** *vb*. I. *Intranz*. Cap 22 s.v. *ántru*; Dms s.v. *ántru*. A intra de tot. *Níţi nu duăntrọ́.* (Nici n-a intrat de tot.) Cap 22 s.v. *ántru*.

Et.: din ***du-*** **+** ***ántru.***

duár, **duărári**, **duăráĭ̯**, **duărát** *vb*. I. *Tranz*. Dms s.v. *ar*. A termina de arat.

Et.: din ***du-*** **+** ***ar***[1]***.***

duárd, **duárdiri**, **duárş**, **duárs** *vb*. III. *Tranz*. şi *intranz*. Cap 26 s.v. *ard*; Dms s.v. *ard*. A arde până la cap, a (se) termina de ars. *Pắnă nu duárdi luminárẹa.* (Până nu arde până la cap lumânarea.) Cap 26 s.v. *ard*.

Et.: din ***du-*** **+** ***ard.***

duăcrés vezi **dunăcrés**.

dṵắdă vezi **dódă**.

duălăĭ̯és, **duălăíri**, **duălăíĭ̯**, **duălăít** *vb*. *Tranz*. IV. Dms s.v. *ălă˜és*. A atinge cu mâna.

Et.: din ***du-*** **+** ***ălă˜és.***

duămbód, duămbudári, duămbudáĭ̯, duămbudát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ămbód.* A îmboldi.

Et.: din ***du-*** **+** ***ămbód.***

dṵămn vezi **domn**.

dṵăr vezi **dor**[1,2].

duărgăsés, **duărgăsíri**, **duărgăsíĭ̯**, **duărgăsít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *ărgăsés*. A termina de argăsit.

Et.: din ***du-*** **+** ***ărgăsés.***

duărğés, **duărğíri**, **duărğíĭ̯**, **duărğít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *ărğés*. A cheltui toţi banii.

Et.: din ***du-*** **+** ***ărğés.***

dṵărm vezi **dorm**.

dṵắrmă vezi **dọ́rmă**.

Dṵắrmi vezi **Dórmi**.

dṵắsta vezi **dósta**.

dṵăṵzóţ vezi **dọṵzọ́ţ**.

duăzdisés, **duăzdisíri**, **duăzdisíĭ̯**, **duăzdisít** *vb*. IV. *Intranz*. Dms s.v. *ăzdisés*. A turba de tot.

Et.: din ***du-*** **+** ***ăzdisés.***

dubáră *s.f*. Pap[2] 77; Can[2] 390; Cap 118; Dms. Înşelăciune.

Dar dubáră. A trage (pe cineva) pe sfoară. *Aĭ dărọ́a únă dubáră*. (L-a tras pe sfoară.) Dms s.v. **Fac dubáră**. A pune la cale o înşelăciune. *Că călúgăriĭ nu si pridẹ́diră, [túrţiĭ] căţáră fẹ́şiră dubáră*. (Cum călugării nu s-au predat, [turcii] se apucară, puseră la cale o înşelăciune.) Pap M[2] 156/5.

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Et.: tc. ***dubara*** (mac., bg. ***dubara***).

dubát, **dubátiri**, **dubătúi̯**, **dubătút** *vb*. III. *Tranz*. Dms s.v. *bat*. A bate foarte tare.

Et.: din ***du-*** + ***bat.***

dubăbés, **dubăbíri**, **dubăbíi̯**, **dubăbít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *băbés*. A termina de moşit.

Et.: din ***du-*** + ***băbés.***

dubărbărés, **dubărbăríri**, **dubărbăríi̯**, **dubărbărít** *vb*. IV. *Intranz*. Dms s.v. *bărbărés*. A trăncăni, a flecări (până la saturaţie).

Et.: din ***du-*** + ***bărbărés.***

dubăstisés, **dubăstisíri**, **dubăstisíi̯**, **dubăstisít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *băstisés*. A distruge de tot.

Et.: din ***du-*** + ***băstisés.***

dubătălisés vezi **dubătăńisés**.

dubătăńăsés, **dubătăńăsíri**, **dubătăńăsíi̯**, **dubătăńăsít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms. A termina de bătut în piuă.

Var.: **dubătălisés** (Dms s.v.).

Et.: din ***du-*** + ***bătăńăsés.***

dubę́u̯, **dubiu̯ári**, **dubiu̯úi̯**, **dubiu̯út** *vb*. I. *Tranz*. Can^{2} 384; Cap 37 s.v. *bę́au̯*, 118; Dms s.v. *bę́au̯*. A bea, a suge (până la ultima picătură); a termina de fumat. *Fráti, míni mi ári dubĭ́út, nu ti du s-ti spárgă şi tíni*. (Frate, pe mine m-a supt până la ultima picătură, nu te duce să te ucidă şi pe tine.) Cap^{2} 26/43; *Că dăbę́ vínu, [mămúşu] ău lę́ ǫ́la ăn mǫ́ń şi ĭ́ási prin úşă.* (După ce bea tot vinul, [naşul] ia oala în mâini şi iese pe uşă.) Can T^{2} 123/16; *Că la dăbĭ́ú ţigáru, si sculó.* (După ce termină de fumat ţigara, se sculă.) MP 180/28.

Var.: **dăbę́áu̯** (Dms s.v. *bę́au̯*), **dăbę́u** (Can^{2} 384).

Et.: ***du-*** + ***bę́u̯.***

dubés[1], **dubíri**, **dubíi̯**, **dubít** *vb*. IV. *Tranz*. Can^{2} 390; Cap 118; Dms. A dobândi; a primi. *Un măgár vę́am, ángă un ań dubíi̯.* (Aveam un măgar, mai dobândii unul.) Cap^{2} 102/21; *Dubíi̯ pucánă, mi viǩiés la asǩér.* (Am primit înştiinţare, mă cheamă la armată.) DP 197/26.

Var.: **dubiés** (Cap 118).

Et.: mac. ***dobie***, bg. ***dobija.***

dubés[2], **dubişǫ́ri**, **dubişǫ́i**, **dubişǫ́t** *vb*. IV. *Intranz*. Dms s.v. *bes*. A termina de băşit.

Et.: din ***du-*** + ***bes.***

dubiés vezi **dubés**[1].

dubilés, **dubilíri**, **dubilíi̯**, **dubilít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *bilés*. A termina de jupuit.

Et.: din ***du-*** + ***bilés.***

dubircuiés, **dubircuíri**, **dubircuíi̯**, **dubircuít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *bircuĭ́és*. A termina de cules.

Et.: din ***du-*** + ***bircuĭ́és.***

dúblă[1], *pl*. **dúbli** *s.f*. Cerna A/1040. Baniţă; cantitatea de cereale cuprinsă într-o baniţă.

Et.: dr. ***dublă.***

dúblă[2] vezi **dúglă**.

dublugusuvés, dublugusuvíri, dublugusuvíi̯, **dublugusuvít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *blugusuvés*. A termina de blagoslovit.

Et.: din ***du-*** + ***blugusuvés.***

dubričǫ́s, **dubričǫ́ri**, **dubričǫ́i̯**, **dubričǫ́t** *vb*. IV. *Tranz*. şi *refl*. Dms s.v. *bričǫ́s*. A (se) bărbieri; a termina de bărbierit.

Et.: din ***du-*** + ***bričǫ́s.***

dubruvólno *adv*. AtaM 287/26. De bună voie.

Et.: mac. ***dobrovolno.***

dubuăi̯és vezi **dubunăi̯és**.

dubudăi̯és, **dubudăíri**, **dubudăíi̯**, **dubudăít** *vb*. IV. *Intranz*. Dms s.v. *budăi̯és*. A alerga cu calul (peste tot).

Var.: **dubudnés** (Dms s.v. *budăi̯és*).

Et.: din ***du-*** + ***budăĭ́és.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dubudnés vezi **dubudăi̯és**.

dubunăi̯és, **dubunăíri**, **dubunăíi̯**, **dubunăít** *vb*. IV. *Intranz*. Dms s.v. *buu̯ăi̯és*. A trage cu toate gloanţele din puşcă.

Var.: **dubuăi̯és** (Dms), **dubuu̯ăi̯és** (Dms s.v.).

Et.: din ***du-*** **+** ***bunăĭ́és.***

duburvés, **duburvíri**, **duburvíi̯**, **duburvít** *vb*. IV. *Tranz*. şi *refl*. Dms s.v. *burvés*. A (se) amesteca; a termina de mestecat.

Et.: din ***du-*** **+** ***burvés.***

dubuu̯ăi̯és vezi **dubunăi̯és**.

duc[1], **dúţiri**, **duş**, **dus** *vb*. III. *Tranz*. Pap[1] 43; Pap[2] 77; Can[2] 391, 392; Cap 118–119; ALR II s.n., 6, h. 1621/012; ALR II s.n., 7, h. 2090/012; Dms. A aduce. *Nivę́stu, i̯eş că şi peşt aţ duc şi cujóc.* (Nevastă, ieşi că-ţi aduc şi peşti şi cojoc.) Pap M[1] 24/7; *Ţi la duţ u̯a ţísta árburli?* (De ce aduci aici copacul ăsta?) Cap[2] 47/41; *Noi̯ na ári dus o̯a ca să na mănáncă.* (Pe noi ne-a adus aici ca să ne mănânce.) Pap M[2] 148/34; *Aĭ dús-au̯ [la ĭúncă] pitulíţi şi múlti puclo̯áni*. (I-au adus [lăuzei] gogoşi şi multe daruri.) Cap[2] 103/12; *I̯u̯ă duş nu̯ău̯ sindúki*. (Eu am adus nouă lăzi.) MP 160/24; *Fráti-su fę́si cum fę́si şi-ĭ dúsi lápti.* (Frate-său făcu cum făcu şi-i aduse lapte.) Pap M[2] 161/26; *Ţi au̯ dúsiş ţę́ásta u̯a?* (De ce ai adus-o aici pe asta?) Cap[2] 78/41; *Dú-la ácu să li dărǫ́m lúcrili*. (Adu acul să coasem lucrurile.) Cap[2] 49/5; *Curǫ́n dúţiţ lánti rúbi*. (Aduceţi repede alte haine.) Cap[2] 148/17; *Dú-ti dă lę súflitu di la muĭ́ări-ta di să la duţ u̯a.* (Du-te de ia-i sufletul nevestei tale ca să-l aduci aici.) Cap[2] 50/25; *Si dús-au̯ múmă-sa si aĭ́ dúcă cămę́şli.* (S-a dus mamă-sa să-i aducă cămăşile.) W 64/15; *Ca s-ti viru̯ę́s că-u̯ tălcǫ́t-ai̯, să-ń li duţ mǫ́ńli din cot.* (Ca să te cred că ai omorât-o, să-mi aduci mâinile [tăiate] din cot.) Pap M[2] 141/35.

Duc ăn criél. A-şi aminti; a-şi aduce aminte. *Du-ţ ăn criel dáli durmíş.* (Adu-ţi aminte dacă ai dormit.) DP 135/32; *Dę́ádu aş dúsi ăn criél şi la ăntribǫ́ fičóru dáli ári vrin bilę́ág di la fę́átă.* (Bătrânul îşi aminti şi-l întrebă pe băiat dacă are vreun semn de la fată.) DP 134/36.

♦ *Pára páră dúţi*. (L i t. Banul aduce bani. = Banul la ban trage.) Can T[2] 111/39; *Sfáca ǫ́ră válę bulvǫń nu dúţi.* (Râul nu aduce de fiecare dată bolovani. = Câştigul nu vine de fiecare dată.) Can T[2] 107/38.

Et.: lat. ***adducere.***

duc[2], **dúţiri**, **duş**, **dus** *vb*. III. *Tranz*., *intranz*. şi *refl*. Pap[1] 43; Pap[2] 77; Can[2] 391, 392; Cap 118–119; ALR II s.n., 6, h. 1621/012; ALR II s.n., 7, h. 2090/012; Dms. **1**. A duce. *Dúţi pórţiĭ́ ăn únă mučári si la li tăĭ́ǫ́ cǫ́dili la toţ.* (Duce porcii într-o baltă şi le tăie cozile la toţi.) Cap[2] 34/42; *Nítiun vulovár dúţi cmo vátli an múnti.* (Niciun văcar nu duce acum vacile la munte.) W 77/15; *Să-u̯ lę́u̯ să-u̯ duc lắngă cásă.* (O s-o iau şi o s-o duc lângă casă.) Can T[1] 282/31; *Şi ţísta aş la cáţă, aş la năbunés bun, bun şi, di i̯úndi duţę́u̯ un mort, dúseră doi̯.* (Şi ăştia îl prind, îl bat bine, bine şi, de unde duceau un mort, duseră doi.) Cap[2] 54/22; *Au̯ lát-au̯ [mę́ára] ţę́a mai̯ mícă su̯óră, au̯ dús-au̯ la mámă-sa.* (Sora cea mică l-a luat [mărul], l-a dus la mamă-sa.) Cap[2] 101/11; *L'ă duş cásă toţ cáĭ́lĭ́.* (Am dus acasă toţi caii.) Cap[2] 29/28; *I̯u, di inát, au̯ căţái̯ u̯ái̯a dimnę́ţăta, au̯ lai̯ ş-u duş dúpu tăríşte*. (Eu, de supărare, am prins oaia dimineaţa, am luat-o şi am dus-o în spatele stânei.) Can T[2] 128/4; *Lisíţa lĭ dúnă toţ péştiĭ́ şi, ca lĭ dúsi cásă, lĭ spinzurǫ́ un cǫ́ti un an cásă*. (Vulpea

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

adună toți peștii și, după ce îi duse acasă, îi atârnă prin casă unul câte unul.) Pap M[2] 24/20; *Cu zor mári li lo şi mu˘érli şi li dúsi an un múnti.* (Cu mare dificultate luă și nevestele și le duse pe un munte.) MP 12/11; *Aş vęa dus tǫáti párli şi tǫáti lúcrurili la bába*. (Își dusese la babă toți banii și toate lucrurile.) Cap[2] 85/46; *Nivi̯ăstili li ári dus an únă váli zămblu̯ăcă.* (Pe neveste le-a dus într-o vale adâncă.) MP 14/4; *Ácu țiréț vrin di voi̯, dúțiț-la tagarĝícu pănă căsă*. (Dacă vreți [=vrea] vreunul dintre voi, duceți traista până acasă.) Cap[2] 44/25; *La lǫ fičóru di căsă şi kinisí s-la dúcă an vrínă țitáti*. (Luă băiatul de acasă și porni să-l ducă într-un oraș.) Pap M[1] 20/4; *Fęta di pri tapólă [...] fu dúsă căsă la ampirátu.* (Fata din plop [...] fu dusă la împărat acasă.) Pap M[1] 16/14. **2**. A-i merge. *Tot ánu bun să-ț dúcă lúcru.* (Lucrul îți va merge bine tot anul.) Can T[1] 269/1; *Ácu la nú̯bă pópa-n drum, tǫtă zú̯a nibún să-l' ți ducă.* (Dacă îl întâlnește pe popă în drum, toată ziua o să-i meargă rău.) Can T[1] 268/26. **3**. A se duce, a merge, a pleca. *I̯úndi ti duț, bra, míluli?* (Unde te duci, măi, dragule?) Cap[2] 24/9; *Si dúți cǫi̯nili lăngă izmikár cu pǫi̯nę ăn rost.* (Câinele se duce lângă slugă cu pâinea în gură.) Cap[2] 34/16; *Grănčárił din Nǫnti sa priuzǫț an tǫtă Makedónia şi si duc pri úrdina la lúcru.* (Olarii din *Nǫnti* sunt renumiți în toată Macedonia și se duc la lucru pretutindeni.) Can T[1] 264/2; *I̯ǫu̯ s-mi duc la Dómnului̯ Grop.* (Eu o să mă duc la Mormântul Domnului.) W 69/14; *Ai̯, i̯o as mi duc cu cáĭł' să-l' pasc*. (Hai, o să mă duc eu cu caii să-i pasc.) Cap[2] 36/12; *Árburili, ácu căd̨ę, vra si si dúcă anjós an trap*. (Copacul, dacă cădea, s-ar fi dus jos în râu.) Can T[2] 104/18; *Țérbu, ca picasí din múnti că sór-sa si maritǫ dúpu fičóru lu ampirátu, si duțęá sfáca sęră la pǫárta lu ampirátu.* (Cerbul din munte, când înțelese că soră-sa s-a măritat cu fiul împăratului, se ducea în fiecare seară la poarta împăratului.) Pap M[1] 16/17; *Nu̯oi̯, cǫn ram fičú̯or, nă duțém să plivă̯ím, ăn vęră.* (Noi, când eram copii, ne duceam, vara, să înotăm.) AtaM 398/15; *Lúmi, cári di cári, si duțę́u cóla să mănáncă.* (Oameni, care mai de care, se duceau acolo ca să mănânce.) Cap[2] 27/20; *I̯o nu mi am dus cóla.* (Eu nu m-am dus acolo.) Cap[2] 46/18; *Un uráču s-a dús-au̯ la ágru să ără.* (Un plugar s-a dus la câmp să are.) Pap M[1] 26/2; *Tát-su si dús-au̯ ăn țer şi íl'-su áncă nifát.* (Tată-su s-a dus în cer [= a murit] și fiu-său nu-i încă născut.) Cap[2] 155/25; *Mi duş şi i̯eu̯ ca si ved*. (M-am dus și eu să văd.) Can T[2] 102/22; *La lo cálu, lo şi calóčca şi buzdugánu şi z-dúsi.* (Luă calul, luă și paloșul și buzduganul și plecă.) MP 14/9; *Cacúm nu̯ă̯i̯ na dúsim şi nu fi̯ă̆sim țivá, şi tu şa s-faț.* (Așa cum ne-am dus noi și n-am făcut nimic, așa o să faci și tu.) MP 16/18; *Z-dúsara fără frícă, i̯a scu̯ă̆sara şi fráți̯i.* (Se duseră fără frică, îi scoaseră și pe frați.) MP 14/27; *Vrin si dusę́si ăn vrin cătún şi, cǫn si anturnási, cătunę́ni̯l' la antribără: „Că ti dusésiş, țe cătún ra?”.* (Unul se dusese într-un sat și, când s-a întors, sătenii l-au întrebat: „Dacă te duseși, ce sat era?”) Pap M[2] 151/31–32; *Şi din nóstru cătún undó˘ moş si vęu̯ dus la ǫ́sti.* (Și din satul nostru se duseseră la oaste câțiva bătrâni.) Can T[1] 275/9; *Si dusę́siră prin udǫ́i̯, buruvíră.* (Se duseseră prin încăperi, răscolir㠎.) Pap M[2] 156/18; *Dú-ti mo şi sirbęá şi si scoț pári, ma s-nu ti joț cu córți.* (Acum du-te și muncește și o să câștigi bani, dar să nu joci cărți.) DP 189/14; *Nu ti du síngur că s-ti tălčáscă şi tíni*. (Nu te duce singur că o să te omoare

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

şi pe tine.) MP 14/6; *Năpó˜-ti, că duséş-ti, duşmánuli!* (Vino înapoi, că te-ai dus drăguțule!) Pap M^2 69/31; *Dúț-va! Láț-l'a maị búńil' caị!'* (Duceți-vă! Luați cei mai buni cai!) MP 24/24; *K'înisít-aụ să z-dúcă an păzăríşti.* (A pornit să se ducă la târg.) W 72/2; *Al' zísi la vrin murár k'os să nu si dúcă.* (Îi zise să nu se ducă la vreun morar spân.) Cap^2 29/3; *Áị di! mị̆ărḑiț dúpu míni s-na dúțim cásă.* (Haideți, veniți după mine să plecăm acasă.) MP 14/21; *La băsḗrcă tatǫ́nil' tínirluị sa duş áncă di un sat naínti ca si-ụ priştétă nóụa nóră.* (Părinții mirelui sunt plecați la biserică cu un ceas înainte ca s-o aştepte pe nora cea nouă.) Can T^2 121/20; *Ácu lḛaị pri țísta drum, ti poț dúțiri mult curǫ́n.* (Dacă apuci pe drumul ăsta, te poți duce foarte repede.) Cap^2 125/17; *Lant nu si pǫáti dúțiri [la mul'ári] că-ị ancl'isă ăn nǫụ porț.* (Altcineva nu se poate duce [la femeie] pentru că e închisă după nouă porți.) Cap^2 84/43; *Ducǫ́nda.* (Ducând; ducându-se.) Pap^1 43 s.v.

♦ *Al' ți dúți naínti.* (L i t. I se duce înainte. = Se spune despre cineva căruia îi merge bine.) Cap^2 177/33; *Ăş si dúsi şi áncă si dúți.* (L i t. S-a dus şi încă se duce. = S-a terminat definitiv, s-a dus orice speranță.) Pap M^2 69/21; *Lanjós al' ți dúți.* (L i t. I se duce în jos. = Se spune despre cineva căruia îi merge rău.) Cap^2 192/1.

Et.: lat. ***ducere.***

ducác, **ducăcári**, **ducăcáị**, **ducăcát** *vb*. I. *Refl*. Dms s.v. *cac*. A termina de căcat.

Et.: din ***du- + cac.***

ducád, **ducădḛári**, **ducăzúị**, **ducăzút** *vb*. II. *Intranz*. Dms s.v. *cad*. A leşina. *F˜ăsi ca dăcădérḛa şi căzú şi li frónsi ḡ ámurli.* (Se făcu că leşină şi căzu şi sparse geamurile.) MP 214/3.

Var.: **dăcád**.

Et.: din ***du- + cad.***

ducálc, **ducălcári**, **ducălcáị**, **ducălcát** *vb*. I. *Tranz*. şi *intranz*. Dms s.v. *calc*. A călca, a trece peste (cineva sau ceva).

Et.: din ***du- + calc.***

ducármin, **ducărmināri**, **ducărmináị**, **ducărminát** *vb*. I. *Tranz*. Dms s.v. *cármin*. A termina de scărmănat (lână).

Et.: din ***du- + cármin.***

ducarǫ́s vezi **ducărǫ́s**.

ducáț, **ducățári**, **ducățáị**, **ducățát** *vb*. I. *Tranz*. şi *refl*. Dms s.v. *caț*. A (se) prinde; a (se) agăța.

Et.: din ***du- + caț.***

dúcă *s.f.* Can^2 390; Cap 119 s.v. *duc*; Dms. Plecare; ducă. *Ț̆ḛa ta dúcă mi ănluşǫá míni.* (Plecarea ta m-a îmbolnăvit.) Dms s.v. F i g. Moarte. *„E, vúị̆či, ástăz ị̆o muríị̆ di pǫ́ị̆ni". „Nu ị̆eş juns di dúcă, dú-ti cásă".* („Ei, unchiule, astăzi am murit de pâine [= pentru că n-am mâncat pâine]". „Nu eşti încă de ducă [= de moarte], du-te acasă.") Cap^2 142/4.

Et.: der. postverbal de la ***duc^2.***

ducălăị̆disés, **ducălăị̆disíri**, **ducălăị̆disíị̆**, **ducălăị̆disít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *călăị̆disés*. A acoperi cu cositor, a termina de cositorit.

Et.: din ***du- + călăị̆disés.***

ducălisés, **ducălisíri**, **ducălisíị̆**, **ducălisít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *călisés*. A invita, a pofti (toate persoanele implicate).

Et.: din ***du- + călisés.***

ducărǫ́ri vezi **ducărǫ́ri.**

ducărǫ́ri, *pl*. **ducărǫ́r** *s.f.* Dms. Nimereală; potrivire.

Var.: **ducărǫ́ri** (Dms).

Et.: vezi ***ducărǫ́s.***

ducărǫ́s vezi **ducărǫ́s.**

ducărǫ́s, **ducărǫ́ri**, **ducărǫ́ị̆**, **ducărǫ́t** *vb*. IV. *Tranz*., *intranz*. şi *refl*. Cap 119;

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Dms. **1**. A nimeri. *Lă ducărọá lúcru.* (A nimerit treaba [= au făcut-o cum trebuie].) Dms s.v.; *Lă ducărọáị cọan ra pri búna.* (L-am nimerit [= l-am găsit] când era în toane bune.) Dms s.v.; *Ṭe la ducărọi!* (Ce l-am [mai] nimerit!) Cap 177/31. **2**. A se întâmpla; a se nimeri. *Ácu si ducărâşti să si ịavẹáscă.* (Dacă se întâmplă să apară.) Cap 119 s.v.; *Si ducarọ únă ụáră ṭéla tuğáru [...] ără să vínă să lẹa ịez.* (Se nimeri odată ca negustorul [...] să vină iar să cumpere iezi.) AtaM 395/21. **3**. A-i veni, a avea chef. *Con si-ṭ ducuráscă, búịur şi cu táịfa!* (Când o să ai chef, poftim [= vino] şi cu neamurile!) MP 250/6.

Var.: **ducarọ́s**, **ducărọás, ducurọ́s**.

Et.: mac., bg. ***dokarvam.***

ducărọát vezi **ducărọ́t.**

ducărọ́t, **ducărọ́tă**, *pl.* **ducărọ́ţ**, **ducărọ́ti** *adj*. Dms. Potrivit, bine ales.

Var.: **ducărọát** (Dms).

Et.: vezi ***ducărọ́s.***

ducărpés, **ducărpirí**, **ducărpíị**, **ducărpít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *cărpés*. A termina de cârpit.

Et.: din ***du-*** **+** ***cărpés.***

ducăvărdisés, **ducăvărdisíri**, **ducăvărdisíị**, **ducăvărdisít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *căvărdisés*. A frige, a prăji bine; a termina de fript (de prăjit).

Et.: din ***du-*** **+** ***căvărdisés.***

ducfăčọás vezi **ducvăčọ́s.**

ducọánt vezi **ducọ́nt.**

ducọ́nt, **ducăntári**, **ducăntáị**, **ducăntát** *vb*. I. *Tranz*. şi *intranz.* Can[2] 384; Cap 77 s.v. *cọnt*, 102, 119; Dms s.v. *cọant*. A termina de cântat sau de citit (slujba). *Ca la dăcọ́ntă pópa, I'-u púni númi.* (După ce popa [îl] termină de cântat [= de citit slujba], îi pune numele.) Can T[2] 117/15; *Ca la-ụ dăcọ́ntă tucmírẹ, aI' li da mămúşu curúnili la pópa.* (După ce popa le-o termină de cântat [= de slujit] logodna, naşul îi dă popii cununiile.) Can T[2] 121/34; *Căn ducăntắm, nă sculắm şi fuzím.* (Când am terminat de cântat, ne-am sculat şi am plecat.) AtaM 292/13.

Var.: **dăcọ́nt, ducọánt** (Dms).

Et.: din ***du-*** **+** ***cọnt.***

ducópt, **ducọ́ptă**, *pl*. **ducópţ**, **ducọ́pti** *adj*. Dms. (Despre fructe) Copt de tot, bun de mâncat. *Prúnu ăị ducópt*. (L i t. Prunul e copt de tot. = Toate prunele din prun sunt coapte.) Dms s.v.

Et.: din ***du-*** **+** ***copt*** (s.v. *coc*).

ducós, **ducọ́siri**, **ducusúị**, **ducusút** *vb*. III. *Tranz*. Dms s.v. *cos*. A coase tot ce era de cusut, a termina de cusut.

Et.: din ***du-*** **+** ***cos.***

ducrép, **ducripári**, **ducripáị**, **ducripát** *vb*. I. *Tranz*. şi *intranz*. A crăpa de tot.

Et.: din ***du-*** **+** ***crep.***

ducrés, **ducrẹáştiri**, **ducriscúị**, **ducriscút** *vb*. III. *Tranz.* şi *intranz*. Dms s.v. *cresc*. A creşte până la capăt, a termina de crescut.

Et.: din ***du-*** **+** ***cres.***

ducufărés, **ducufăríri**, **ducufăríị**, **ducufărít** *vb*. IV. *Refl*. Dms s.v. *cufărés*. A termina de cufurit.

Et.: din ***du-*** **+** ***cufărés.***

ducúlc, **duculcári**, **duculcáị**, **duculcát** *vb*. I. *Refl*. A adormi. *Ca si dăculcó fičúru, z-dúsi lámńa şi u lo m˘ắra şi fuzí*. (Când băiatul adormi, balaurul se duse şi luă mărul şi plecă.) MP 16/10.

Var.: **dăcúlc.**

Et.: ***du-*** **+** ***culc.***

ducundisés, **ducundisíri**, **ducundisíị**, **ducundisít** *vb*. IV. *Intranz*. Dms s.v. *cundisés*. A îndrăzni. *Ducundisés şi lă tíni, ácu eş mári.* (Îndrăznesc şi la tine, chiar dacă eşti mare.) Dms s.v.; *Ducundisí să ịásă ắntru ămpirátu.* (Îndrăzni să iasă înaintea împăratului.) Dms s.v.

Et.: din ***du-*** **+** ***căndisés.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

ducupirés, **ducupiríri**, **ducupiríi̯**, **ducupirít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *cupirés*. A acoperi de tot.

Et.: din ***du-* + *cupirés.***

ducúr, **ducurári**, **ducurái̯**, **ducurát** *vb*. I. *Tranz*. Dms s.v. *cur*. A curăţa de tot.

Et.: din ***du-* + *cur*^{3}.**

ducurǫ́s vezi **ducărǫ́s**.

ducusés, **ducusíri**, **ducusíi̯**, **ducusít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *cusés*. A termina de cosit.

Et.: din ***du-* + *cusés.***

ducvăčǫ́s, **ducvăčǫ́ri**, **ducvăčǫ́i**, **ducvăčǫ́t** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *cfăčo̯ás*. A termina de clocit.

Var.: **ducfăčo̯ás** (Dms), **ducvăčo̯ás** (Dms s.v.)

Et.: din ***du-* + *cvăčǫ́s.***

dučăpcăi̯és, **dučăpcăíri**, **dučăpcăíi̯**, **dučăpcăít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *čăpcăi̯és*. A atinge peste tot.

Et.: din ***du-* + *čăpcă˜és.***

dučucăi̯és, **dučucăíri**, **dučucăíi̯**, **dučucăít** *vb*. IV. *Tranz*. Dms s.v. *čucăi̯és*. A termina de scopit.

Et.: din ***du-* + *čucă˜és.***

dud, *pl*. **duz** *s.m*. Pap[1] 44; Pap[2] 78; Cap 119. Dud.

Et.: tc. dial. ***dud*** (mac., bg. ***dud***).

dudáp, **dudăpári**, **dudăpái̯**, **dudăpát** *vb*. I. *Tranz*. Dms s.v. *dap*. A termina de adăpat.

Et.: din ***du-* + *dap.***

dudár, **dudărári**, **dudărái̯**, **dudărát** *vb*. I. *Tranz*. Can[2] 384; Cap 104 s.v. *dar,* 119; Dms s.v. *dar*. A termina de făcut, de pregătit, de împodobit. *Ca-u̯ dădără [curúna], ručǫ́s şi fuc sfáca cásă.* (După ce o termină de făcut [cununa], prânzesc şi pleacă fiecare acasă.) Can T[2] 118/6; *Au̯ dără mirɛ́asa cu părgǫ́fca, aĭ' u púni ăn cap; că-u̯ dudără părgǫ́fca, i̯es năfără cu mirɛ́asa.* (Împodobesc mireasa cu vălul roşu, i-l pun pe cap; după ce termină cu [împodobitul cu] vălul roşu, ies afară cu mireasa.) Cerna T; *Amán, Ibraím-beg, ğ ănăm, stoi̯ să dudărǫ́m [álva]*. (Aman, Ibrahim-bei, dragă, stai să terminăm de făcut [alvaua].) Cap[2] 21/3; *Prǫ́api ra di dudărári [băcădárnicu] şi túcu si sculǫ́ Lúdi.* (Era aproape terminată de făcut [mămăliga] şi numai ce se sculă *Lúdi*.) Cap[2] 31/45.

Var.: **dădár**.

Et.: din ***du-* + *dar.***

dudátuc *s.n.* AtaM 287/27. Supliment; alocaţie.

Et.: mac. ***dodatok.***

dudáu̯, **dudári**, **dudădúi̯**, **dudát** *vb*. I. *Tranz*. Dms s.v. *dau̯.* A termina de dat.

Et.: din ***du-* + *dau̯.***

dudáuc vezi **dudávg**.

dudávg, **dudávǧiri, dudáfş, dudáfs** *vb.* III. *Tranz*. Dms s.v. *davg.* A termina de adăugat.

Var.: **dudáuc** (Dms s.v. *davg*).

Et.: din ***du-* + *davg***.

dudălcăi̯és, dudălcăíri, dudălcăíi̯, dudălcăít *vb.* IV. *Tranz*. Dms s.v. *dălcăi̯és.* A termina de cioplit, de tăiat, de dăltuit.

Et.: din ***du-* + *dălcă˜és.***

dudărát, dudărátă, *pl.* **dudărá̯ţ, dudăráti** *adj*. Cap 119 s.v. *dar;* Dms. Terminat, isprăvit. *Vizúi̯ şi i̯o lúcru dudărát.* (Am văzut şi eu [un] lucru isprăvit.) Dms s.v.; *Ăntrără ăn cása dudărátă.* (Intrară în casa terminată.) Dms s.v.

Et.: vezi ***dudár.***

dudăşţíng vezi **dudişţíng.**

dudɛ̯ápin, dudipinári, dudipinái̯, dudipinát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *dɛ̯ápin.* A termina de depănat.

Et.: din ***du-* + *dɛ̯ápin.***

dudɛ̯ávă *s.f.* Dms. Cicăleală, sâcâială; bătaie de cap. *Ári şi i̯a dudɛ̯ávă pri cap.* (Are şi ea cicăleală pe cap.) Dms s.v.;

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Ţísta fičór múltă dudeávă fáţi. (Copilul ăsta produce multă bătaie de cap.) Dms s.v.

Et.: mac. ***dodeva.***

dudiiés, dudiíri, dudiíi, dudiít *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Can[2] 390; Cap 119; Dms. A (se) plictisi, a bate la cap; a necăji; a cicăli, a sâcâi. *Túcu s-nu ra măxoámu cári s-ti dudiáscă, nu ti ănluşái.* (Dacă nu era pruncul care să te necăjească, nu te îmbolnăveai.) Dms s.v.; *Dósta lă dudiíş, făkíru.* (Destul l-ai sâcâit, sărmanul.) Dms s.v.

Ăń ţi dudiáşti. A i se urî. *Dáli aţ si dudií di míni di cóta cătári?* (Oare te-ai plictisit de mine de atâta grijă?) Can T[2] 108/20; *La míni vrínă óră nu-ń si dudiáşti di tíni.* (Mie nu mi se urăşte de tine niciodată.) Can T[2] 108/21.

Et.: mac. ***dodee.***

dudiíri *s.f.* Dms. Plictiseală. *Nu putúi să trăiés cóta dudiíri.* (N-am putut să rabd [= să suport] atâta plictiseală.) Dms s.v.

Et.: vezi ***dudiĭés*.**

dudinzúr, dudinzurári, dudinzurái, dudinzurát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *dinzúr.* A da ocol, a termina de ocolit.

Et.: din ***du-* + *dinzúr*[1].**

dudispíc, dudispicári, dudispicái, dudispicát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *dispíc.* A termina de despicat.

Et.: din ***du-* + *dispíc.***

dudisplités, dudisplitíri, dudisplitíi, dudisplitít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *displités*. A termina de desfăcut sau de despletit.

Et.: din ***du-* + *displités.***

dudispriminés, dudispriminíri, dudispriminíi, dudispriminít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *dispriminés.* A se dezbrăca de tot, a termina de dezbrăcat.

Et.: din ***du-* + *dispriminés.***

dudistórn, dudisturnári, dudisturnái, dudisturnát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *distórn.* A termina de răsturnat, de răscolit.

Et.: din ***du-* + *distórn.***

dudistúp, dudistupári, dudistupái, dudistupát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *distúp.* A termina de destupat.

Et.: din ***du-* + *distúp.***

dudisţíng, dudisţínḑiri, dudisţínş, dudisţíns *vb.* III. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *disţíng.* A termina de descins, a se descinge.

Var.: **dudăsţíng** (Dms s.v. *disţíng*).

Et.: din ***du-* + *disţíng.***

dudisviiés vezi **dudizviiés.**

dudişóárt vezi **dudişórt.**

dudişórt, dudişărtári, dudişărtái, dudişărtát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *dişóárt.* A deşerta, a goli; a termina de deşertat.

Var.: **dudişóárt** (Dms).

Et.: din ***du-* + *dişórt.***

dudisvălés vezi **dudizvălés.**

dudizvălés, dudizvălíri, dudizvălíi, dudizvălít *vb.* IV. *Tranz.* Dms. A dezveli.

Var.: **dudisvălés** (Dms s.v. *disvălés*).

Et.: din ***du-* + *dizvălés.***

dudizviiés, dudizviíri, dudizviíi, dudizviít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *disvĭ˜és.* A descolăci.

Var.: **dudisviiés** (Dms s.v. *disvĭ˜és*).

Et.: din ***du-* + *dizvĭ˜és.***

dudór, dudurári, dudurái, dudurát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *dor.* A termina de tăiat lemne.

Et.: din ***du-* + *dor*[2].**

dudrubés, dudrubíri, dudrubíi, dudrubít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *drubés.* A mărunţi.

Et.: din ***du-* + *drubés.***

dudúc, dudúţiri, dudúş, dudús *vb.* III. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *duc.* **1**. A aduce. **2.** A (se) duce până la capăt.

Et.: din ***du-*+ *duc*[1,2].**

duducărḑás vezi **duducărḑs.**

duducărḑs, duducărḑri, duducărḑi, duducărḑt *vb.* IV. *Tranz., intranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ducărḑás.* A se nimeri.

Var.: **duducărḑás** (Dms s.v. *ducărḑás*).

Et.: din ***du-* + *ducărḑs.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

duduléț *s.m.* Pap[2] 78; Cap 119; Dms. Paparudă. *Brăslăvéţi[x] dăráră duduléț că nu mir̨dá.* (Locuitorii din *Birislăv* au făcut [o] paparudă pentru că nu ploua.) Dms s.v.; *Cǫn ăi̯ súşă mári, […] féțili dáră duduléț.* (Când e secetă mare, […] fetele fac paparudă.) Can T[1] 269/18. F i g. Ud până la piele. *Duduléț ti fe̯ási.* (Te-a udat până la piele.) Dms s.v.; *Duduléț ă˜, cucure̯áti scăldát.* (L i t. E [ca o] paparudă, cocoşel ud. = Este ud până la piele.) Can T[2] 177/38.

Et.: cf. mac. ***dodola,*** bg. ***dodulica*** (BER I 406, s.v. *dodola*).

dudún, dudunári, dudunái̯, dudunát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *dun.* A termina de adunat.

Et.: din ***du- + dun.***

dudupărǫ́as vezi **dudupărǫ́s.**

dudupărǫ́s, dudupărǫ́ri, dudupărǫ́i̯, dudupărǫ́t *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *dupărǫ́as.* A se sprijini.

Var.: **dudupărǫ́as** (Dms s.v. *dupărǫ́as*).

Et.: din ***du- + dupărǫ́s.***

dufác, dufáţiri, dufés, dufát (**dufápt**) *vb.* III. *Tranz.* Can[2] 384; Cap 102, 124 s.v. *fac;* Dms s.v. *fac.* A termina de făcut.

Var.: **dăfác** (Can[2] 384; Cap 102, 124 s.v. *fac;* Dms s.v. *fac*).

Et.: din ***du- + fac.***

dufáric, dufăricári, dufăricái̯, dufăricát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *fáric.* A termina de potcovit.

Et.: din ***du- + fáric.***

dufréc, dufricári, dufricái̯, dufricát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *frec.* A termina de frecat.

Et.: din ***du- + frec.***

dufríg, dufríg̨iri, dufríş, dufrípt *vb.* III. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *frig.* A (se) frige bine. *Că si dufrísi [birbe̯áţili] şi că si scăpą̆ di cóla, ău̯ ărdicǫ́ ţápa.* (După ce se fripse bine [berbecul] şi după ce scăpă de acolo, ridică frigarea.) DP 54/9.

Et.: din ***du- + frig[2].***

dufrimínt, dufrimintári, dufrimintái̯, dufrimintát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *frimínt.* A termina de frământat.

Et.: din ***du- + frimínt.***

dufrǫáng vezi **dufrǫ́ng.**

dufrǫ́ng, dufrǫnǧíri, dufrǫ́nş, dufrónt *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *frǫang.* A termina de spart.

Var.: **dufrǫáng** (Dms s.v. *frǫang*).

Et.: din ***du- + frǫng.***

dufúr, dufurári, dufurái̯, dufurát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *fur.* A fura tot, a termina de furat.

Et.: din ***du- + fur.***

dugăzés, dugăzíri, dugăzíi̯, dugăzít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *găzés.* A călca în picioare.

Et.: din ***du- + găzés.***

dúglă, *pl.* **dúgli** *s.f.* Cap 119; Dms. Monedă veche din aur. *Si făle̯áşti că ári undóu̯ dúgli.* (Se mândreşte că are câteva monede din aur.) Dms s.v.

Var.: **dúblă[2]** (AtaM 64/21; Dms s.v.).

Et.: mac., bg. ***dubla.***

dugnui̯és, dugnuíri, dugnuíi̯, dugnuít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *gnui̯és.* A gunoi peste tot.

Et.: din ***du- + gnu˜és.***

dugrá *s.f.* Dms. Armă de foc.

Et.: cf. alb. ***dogra***.

dugrăbăi̯és, dugrăbăíri, dugrăbăíi̯, dugrăbăít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *grăbă˜és.* A lua cu totul, a termina de luat.

Var.: **dugrăbăvés** (Dms).

Et.: din ***du- + grăbă˜és.***

dugrăbăvés vezi **dugrăbăi̯és.**

dugrămaǧíe vezi **dugrămăǧíi̯ă.**

dugrămăǧíi̯ă, *pl.* **dugrămăǧíi̯** *s.m.* Wild h. 369/3, 4; Dms. Dulgher, tâmplar. *Ăn drum bătú di un dugrămăǧí˜ă.* (Pe drum întâlni un dulgher.) DP 91/39.

Var.: **drugumaǧíe** (Wild h. 369/4), **dugrămaǧíe** (Wild h. 369/3), **dugrumaǧíe**

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

(Wild h. 369/3), **dulmăğói̯ă** (Cap 119; ALR II, 1, h. 222/012; Dms).

Et.: tc. ***doğramacı*** (mac., bg. ***dogramağija***).

dugripés, dugripíri, dugripíi̯, dugripít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *gripés.* A asmuți.

Et.: din ***du- + gripés.***

dugrumağíe vezi **dugrămăğíi̯ă.**

dugunés, duguníri, duguníi̯, dugunít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *gunés.* A mâna; a goni; a izgoni.

Et.: din ***du- + gunés.***

dugúst, dugustári, dugustái̯, dugustát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *gust.* A termina de gustat.

Et.: din ***du- + gust.***

dugustés, dugustíri, dugustíi̯, dugustít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *gustés.* A se ospăta, a se ghiftui.

Et.: din ***du- + gustés.***

dugutfés, dugutfíri, dugutfíi̯, dugutfít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *gutfés*. A prepara mâncare, a termina de gătit.

Et.: din ***du- + gutfés.***

duğăngărés, duğăngăríri, duğăngăríi̯, duğăngărít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ğăngărés.* A suna din clopoțel.

Et.: din ***du- + ğăngărés.***

duǵán vezi **duǩán.**

duǵén vezi **duǩán.**

duh, *pl.* **dúhur** *s.n.* Dms. Spirit (sfânt).

Et.: mac., bg. ***duh.***

dui̯ vezi **doi̯.**

Dúi̯a *n.pr.* Pap M^2 176/10; Cap 119. Nume de deal în *Úmă*.

dui̯ăvés, dui̯ăvíri, dui̯ăvíi̯, dui̯ăvít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *˜ăvés.* A se ivi peste tot.

Et.: din ***du- + ˜ăvés.***

Dúič *n.pr.* Pap M^2 176/11; Cap 119. Nume de fântână în *Óşiń*.

dúi̯i vezi **doi̯ĭ.**

dui̯érb, dui̯érbiri, dui̯érş, dui̯ért *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *i̯érb.* A fierbe bine. *Cárne̯a-˜ córăvă că nu-˜ du˜ ărtă.* (Carnea este tare fiindcă nu este fiartă destul.) Dms s.v. *córăv.*

Et.: din ***du- + ˜erb.***

dui̯és, duişǫ́i̯, duişǫ́i̯, duişǫ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *i̯es*. A ieşi de tot. *Şárpili áncă nu ve̯a duişót di sub ro̯ápă.* (Şarpele nu ieşise încă de tot de sub piatră.) DP 26/9.

Et.: din ***du- + ˜es.***

dui̯i vezi **doi̯×.**

duílcă vezi **du̯ói̯că.**

duistribés, duistribíri, duistribíi̯, duistribít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *istribés*. A curăța de tot.

Et.: din ***du- + istribés.***

duizdi̯és, duizdiíri, duizdiíi̯, duizdiít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *izdi̯és.* A-şi da sufletul.

Et.: din ***du- + izdi˜és.***

duizvărvés, duizvărvíri, duizvărvíi̯, duizvărvít *vb.* IV. *Refl.* A se perinda peste tot. *Dúpu ți si duizvărvíră, ḱeléşu lă lăsǫ́ ţéla cálu ăn un ándac.* (După ce se perindară peste tot, chelul lăsă calul într-un șanț.) DP 68/10.

Et.: din ***du- + izvărvés.***

dujdóvnic vezi **drujdóvnic.**

dujdu̯óvnic vezi **drujdóvnic.**

dujóc, dujucári, dujucái̯, dujucát *vb.* I. *Tranz.* şi *intranz.* Dms. A juca până la sfârșit.

♦ *Ti căţáş ăn tánet, duj̯oácă-la!* (Te-ai prins în horă, joac-o până la sfârșit!) Cap^2 182/15.

Et.: din ***du- + joc^2.***

dujúdic, dujudicári, dujudicái̯, dujudicát *vb.* I. *Tranz.* şi *intranz.* Dms s.v. *judíc.* A judeca definitiv; a gândi profund.

Et.: din ***du- + júdic.***

dujúng, dujúnǧiri, dujúnş, dujúns *vb.* III. *Intranz.* Dms s.v. *jung.* A ajunge; a merge până la capăt.

Et.: din ***du- + jung.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dujúr, dujurári, dujurái̯, dujurát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *jur.* A jura, a depune jurământ..

Et.: din ***du-* + *jur.***

dujút, dujutári, dujutái̯, dujutát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *jut.* A ajuta necondiţionat, fără limită.

Et.: din ***du-* + *jut.***

duḱán, *pl.* **duḱáni** *s.n.* Pap[2] 78; Can[2] 390; Cap 119; Cerna A/1725; Dms. Prăvălie. *I̯el i zúu̯ă işá şi zăţé la sǫ́ri pri la duḱán.* (În fiecare zi el ieşea [afară] şi zăcea la soare în faţa prăvăliei.) Can T[1] 281/31; *Ra únă u̯áră un u̯om moş; aş vę un duḱán.* (Era odată un om bătrân; avea o prăvălie.) Cap[2] 43/8; *Cǫn amná drúmu, bătú di un duḱán.* (Cum mergea pe drum, dădu de o prăvălie.) Cap[2] 139/30; *Ţísta u̯om [...], ca si dúsi lăngă duḱánu lu minčunóşix, „pat" cu tu̯i̯águ la măgár şi túnţ̆ea ăx căzú di la măgar un miğít.* (Acest om […], dacă se duse lângă prăvălia mincinoşilor, „poc", cu toiagul în măgar şi atunci îi pică de la măgar un bănuţ de argint.) Pap M[2] 24/34; *Tu s-ti duţ, Téga, dirép ăn cătún; dirép ăn cătún, la duǵénu meu̯.* (*Téga*, tu să te duci direct în sat; direct în sat, la prăvălia mea.) Cap[2] 20/22; *Tricú ţ̆ea fi̯ắtă pri la duḱáni.* (Fata trecu pe la prăvălii.) MP 30/12; *F˜ắta lu crálului̯ vi̯ę̆a zis si ncxídă duḱánili.* (Fata împăratului zisese să închidă prăvăliile). MP 30/11; *Sucắţili vę̆au̯ i̯árbă păn di brǫn, duḱánili tǫáti dişcxísi făr di stăpǫ́n, ănúntru sáldi cucóţix căntáu̯ şi cǫ́ńix lătráu̯.* (Ulişele aveau iarbă până la brâu, prăvăliile toate deschise, fără stăpân, numai cocoşii cântau înăuntru şi câinii lătrau.) Cap[2] 144/33; *Ăn Fúştiń gǫáli duḱáni, ţi ver cúmpăr.* (La *Fúştiń* [sunt] numai prăvălii, cumperi ce vrei.) Dms s.v.; *Váni vę̆a şi duḱán şi căviné.* (Ion avea şi prăvălie şi cafenea.) Dms s.v.

♦ *Tǫáti duḱánili lu̯i sa.* (L i t. Toate prăvăliile sunt ale lui.= Se spune despre cineva care umblă de colo-colo, fără niciun rost.) Cap[2] 177/34.

Var.: **duǵán** (Cap 119 s.v.), **duǵén.**

Et.: tc. ***dükkân*** (mac. ***dukjan,*** bg. ***djukjan***).

duḱăn̆ǵíă vezi **duḱăn̆ǵí̯ă.**

duḱăn̆ǵí̯ă vezi **duḱăn̆ǵíă.**

duḱáptin, duḱăptinári, duḱăptinái̯, duḱăptinát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ḱáptin.* A (se) pieptăna, a (se) termina de pieptănat.

Et.: din ***du-* + *ḱáptin.***

duḱăn̆ǵí̯ă, *pl.* **duḱăn̆ǵí̯** *s.m.* Can[2] 390; Cap 119 s.v. *duḱán*; Dms. Negustor. *Au̯ trimę́si la duḱanǧía ca si lę pátrusprăţ di arşǫ́ń di astár, tot virisína.* (O trimise la negustor să ia paisprezece coţi de căptuşeală, pe datorie.) Can T[2] 108/37; *Dărǫ́ únă cárti, cacúm că móşu duḱanǧí̯a cǫ́ta súfliti la únă u̯áră tălčǫ́.* (Scrise un bilet cum că bătrânul negustor a omorât atâtea suflete dintr-odată.) Cap[2] 43/13; *Antrǫ́ la un duḱanǧí̯a, şizú şi lǫ să spúnă minčúń.* (Intră la un negustor, se aşează şi începu să spună minciuni.) Cap[2] 46/8; *Duḱanǧía, cum vút-au̯ vindút ńári, vę picát pri ḱupéng şi si vę̆u̯ dunát múlti muşt pri picătúrli di ńári.* (Cum negustorul vânduse miere, picase pe oblon şi se adunaseră multe muşte pe picăturile de miere.) Can T[1] 281/32.

Var.: **duḱanǧíă, duḱanǧí̯ă, duḱinǧí̯ă** (Dms s.v.).

Et.: tc. ***dükkâncı*** (mac. ***dukjanǧija,*** bg. ***djukjanǧija***).

duḱés, duḱíri, duḱíi̯, duḱít *vb.* IV. *Refl.* MP 60/9; DP 89/4. A înţelege, a-şi da seama. *Purcáru, cári ra ăn úrmi, si duḱí că u̯a stau̯ u̯ámiń.* (Porcarul, care venea din urmă, îşi dădu seama că aici stau oameni.) DP 89/4; *Fi̯ắta ra mult*

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

ancriu̯látă şi si duḱí ca ţísta u̯om nu i lu̯ăş di la buríc. (Fata era foarte isteaţă şi înţelese că omul ăsta nu-i bolnav de inimă.) MP 60/9.

Et.: ar. ***duḱéscu;*** cf. şi alb. ***dukem.***

duḱicá vezi **déḱică.**

duḱimăsés vezi **duḱimisés.**

duḱimíi̯ă, *pl.* **duḱimíi̯** *s.f.* Dms. Minune. *Si fe̯ási mári duḱimî̆ă.* (S-a arătat mare minune.) Dms s.v.

Et.: gr. ***δοκιμή***.

duḱimisés, duḱimisíri, duḱimisíi̯, duḱimisít *vb.* IV. *Tranz.* şi *intranz.* Pap[1] 43-44; Pap[2] 78; Can[2] 390; Cap 119; ALDM h. 224/1, h. 225/1; Dms. A supraveghea; a proba; a înţelege, a-şi da seama; a recunoaşte. *Ángălu […] si cáţă di si glăve̯áşti la un zinǵín şi pro̯ápi trei̯ ań ič si nu si zăro̯ádă; ţísta zinǵínu túcu la duḱimise̯á.* (Îngerul […] se prinse să se bage slugă la un bogătaş şi aproape trei ani să nu râdă; bogătaşul ăsta îl supraveghea [= era cu ochii pe el].) Cap[2] 104/4; *Íi̯u ampirátului duḱimăsí i̯índi si cúlcă fi̯ăta.* (Fiul împăratului şi-a dat seama unde se culcă fata.) MP 70/29; *Rau̯ şi to̯r cári ve̯au̯ duḱimisít că Márca ăi̯ dirépt.* (Erau şi dintre aceia care înţeleseseră că *Márca* [= *Cráli Márca*] e [om] drept.) DP 73/26; *Ţi̯ăr şi i̯u̯ă si duḱimisi̯ăs dáli pu̯ăt su-u̯ licui̯ăs.* (Vreau şi eu să-mi dau seama dacă pot s-o vindec.) MP 180/21; *S-li̯e̯a únu, s-la duḱimisi̯ăscă, lánta s-la duḱimisi̯ăscă, tu̯ătă zúu̯a cu̯ăla si si umărăscă.* (O să ia unul [= un fluier] să-l probeze, pe altul să-l probeze, o să se obosească acolo toată ziua.) MP 54/20; *Duḱimisíi̯ că şa rau̯ lúcrili.* (Am înţeles că aşa stăteau lucrurile.) Dms s.v.; *Lă duḱimisíră dúpă laf.* (L-au recunoscut după vorbă.) Dms s.v.

Var.: **duḱimăsés, duḱimisi̯ăs.**

Et.: gr. ***δοκιμάζω.***

duḱimisi̯ăs vezi **duḱimisés.**

duḱimlíi̯ă, *pl.* **duḱimlíi̯** *adj.* Dms. Arătos; important. *Duḱimlíi̯ă om!* ([Ce] om important!) Dms s.v.

Et.: din ***duḱim[ĭ˜ă] + -lĭ˜ă.***

duḱinğíi̯ă vezi **duḱănğíi̯ă.**

duḱités, duḱitíri, duḱitíi̯, duḱitít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *ḱités.* A împodobi, a termina de împodobit.

Et.: din ***du- + ḱités.***

duláč vezi **dăláč.**

duláčcă, *pl.* **duláčḱi** *s.f.* Cap 119; Dms. Bardă, secure. *Duláčcă di durătúră.* (Bardă de tăiat lemne.) Cap 119 s.v.; *Pudó̯-ń-u ţe̯a duláčca, că să-u̯ ta[x] ve̯ái̯ca.* (Dă-mi-o barda, să tai craca.) Dms s.v.

Et.: cf. ***duláč*** (s.v. *dăláč*).

dulág, dulăgári, dulăgái̯, dulăgát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *lag.* A alerga peste tot.

Et.: din ***du- + lag.***

dulámă, *pl.* **duló̯m** şi **duló̯mur** *s.f.* Can[2] 390; Cap 119; Carna A/Supl; Dms. Dulamă. *Dulámă cu culčáţ.* (Dulamă cu ornamente de catifea pe coate.) Cap 119 s.v.; *Ău turí duláma ăn drum şi si zăngunisí.* (Aruncă dulama în drum şi se puse pe fugă.) DP 54/24; *Duláma [cuparánu] au̯ pun prísti sucárdi şi-i̯ cu mó̯niţ lunḑ pănă pri măṛḑéli. Duláma-i̯ lúngă pănă pri crúţi. Şi e̯a ári dinzúr ănzúr găi̯tán, áma vínăt, íli négru; roş găi̯tán nu si púni níţico̯n la dulámă.* (Dulama [*cuparánu*] o pun peste sarică şi e cu mâneci lungi până la încheieturile mâinilor. Dulama e lungă până pe şale. Şi ea are găitan de jur împrejur, fie albastru, fie negru; găitan roşu nu se pune niciodată la dulamă.) Can T[1] 265/5-8.

Et.: tc. ***dolama*** (mac., bg. ***dolama***).

duláp, *pl.* **dulápur** *s.n.* Pap[2] 78; Can[2] 390; Cap 119; Dms. Dulap. *Fičóru nu vizú ţivagóde̯a lant, sáldi có̯rpa, cári̯-u lo̯ şi̯-u turí an un duláp.* (Băiatul nu văzu nimic altceva, numai batista, pe care o luă şi o aruncă într-un dulap.) Pap M[2] 162/33;

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Vrin căpcǫán a^x li furǫá párli din duláp. (Un hoţ i-a furat banii din dulap.) Dms s.v.; *Lɛ́á-^xa-ţ-li, míluli, ăn ţéla dulápu sa [párli]*. (Ia-ţi-i, dragule, [banii] sunt în acel dulap.) DP 65/40.

Et.: tc. ***dolap*** (mac., bg. ***dolap***).

dulás, dulăsári, dulăsáį, dulăsát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *las.* A lăsa definitiv, a părăsi.

Et.: din ***du- + las.***

dulátru, dulătrári, dulătráį, dulătrát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *látru.* A termina de lătrat.

Et.: din ***du- + látru.***

dulăfés, dulăfíri, dulăfíį, dulăfít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *lăfés.* A sta de vorbă.

Et.: din ***du- + lăfés.***

dulăpăį́és, dulăpăíri, dulăpăíį, dulăpăít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *lăpă˜és.* A înfuleca.

Var.: **dulăpnés** (Dms s.v. *lăpă˜és*).

Et.: din ***du- + lăpă˜és.***

dulăpnés vezi **dulăpăį́és.**

dulăzés, dulăzíri, dulăzíį, dulăzít *vb.* IV. *Intranz.* Can[2] 390; Cap 119, 167 s.v. *lăzés*; Dms s.v. *lăzés.* A merge în picioare, a nu mai merge de-a buşilea. *Fičóru mărişór […], ca si dulăzɛ́scă.* (Copilul mărişor […], când începe să meargă în picioare.) Can T[2] 100/1.

Et.: din ***du- + lăzés.***

dulɛ́ágăn, duligănári, duligănáį, duligănát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *lɛ́ágăn.* A se legăna.

Et.: din ***du- + lɛ́ígăn.***

dulɛ́áti[1], *pl.* **dulét** *s.m.* Dms. Jgheab făcut din tuburi de argilă arsă, prin care se scurge apa de la cişmea. *Délmi că dɛ́ádim di dulét, cóla va să ra čéşmă.* (Dacă am dat de jgheaburi, acolo trebuia să fie cişmea.) Dms s.v.

Et.: bg. dial. ***dulec.***

Dulɛ́áti[2] *n.pr.* Pap M[2] 176/12; Cap 119; Dms. Nume de fântână în *Lúnčiń.*

Et.: ***dulɛ́áti[1].***

dulɛ́áų, dulári, duláį, dulát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *lɛ́áų.* A lua tot; a acapara.

Et.: din ***du- + lɛ́ąų.***

dulég[1], dulɛ́áziri, dulés, dulés *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *leg.* A alege.

Et.: din ***du- + leg[1].***

duleg[2], duligári, duligáį, duligát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *leg.* A lega strâns.

Et.: din ***du- + leg[2].***

dulét, dulitíri, dulitíį, dulitít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *litcăį́és.* A pleca.

Et.: din ***du- + let.***

dulicşurizéz, dulicşurizári, dulicşurizáį, dulicşurizát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *licşurizéz.* A uşura de tot.

Et.: din ***du- + licşurizéz.***

dulicuį́és, dulicuíri, dulicuíį, dulicuít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *licuį́és.* A tămădui, a vindeca de tot.

Et.: din ***du- + licu˜és.***

dulíng, dulínǧiri, dulínş, dulíns *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *ling.* A linge tot.

Et.: din ***du- + ling.***

dulinivés, dulinivíri, dulinivíį, dulinivít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *linivés.* A lenevi.

Et.: din ***du- + linivés.***

dulipés, dulipíri, dulipíį, dulipít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *lipés.* A lipi, a termina de lipit.

Et.: din ***du- lipés.***

duliturǵisés, duliturǵisíri, duliturǵisíį, duliturǵisít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *liturǵisés.* A termina de slujit o slujbă.

Et.: din ***du- + liturǵisés.***

dulmăǧóį́ă vezi **dugrămăǧíį́ă.**

dulţɛ́áţă, *pl.* **dulţéţur** *s.f.* Can[2] 389; Cap 120; Dms. Dulceaţă.

Et.: din ***dúlţi + -ɛ́íţă.***

dúlţi, *pl.* **du^xţ** *adj.* şi *adv.* Pap[1] 44; Pap[2] 78; Can[2] 390; Cap 120; Cerna A/1841; Dms. Dulce; plăcut (la gust). *Bre, ţi dúlţi cárni.* (Măi, ce carne plăcută

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

la gust.) W 73/16; *Di dúlți maį dúlți, ăn misúr nu si púni.* ([E] foarte dulce, [şi] nu se pune în strachină. [Ghicitoare = Somnul].) Can T^2 114/23; *Ăn am țe am, ni ăn misúr si púni, ni ăn mo̯ń si cáță, ma di el ma dúlți no̯-ári.* (Am ce am, nici în strachină nu se pune, nici cu mâna nu se apucă, dar mai dulce decât el nu e [nimic]. [Ghicitoare = Somnul].) Cap^2 160/13; *Țíşto̯a doį^{x} fraț zăcătáră să co̯ńtă co̯ńtiți mult du^{x}ț şi mult úbăvi.* (Cei doi fraţi începură să cânte cântece foarte plăcute şi foarte frumoase.) Pap M^2 145/19; *Bilbí^{x}u işo̯t-aų din căféz […], zăcăntát-aų mult dúlți.* (Privighetoarea a ieşit din colivie […], a început să cânte foarte plăcut.) AtaM 380/9.

Dúlți să-^{x} íį̯ă. Să-i fie de bine. *Țísta cári aų lo̯ tórba şi el ra vrin flămúnd, şa că dúlți să-^{x} íį̯ă.* (Ăsta care a luat traista era şi el un [om] flămând, aşa că să-i fie de bine.) DP 70/36.

♦ *Láptili co̯t-aį dúlți, co̯t-aį mărós.* (L i t. Laptele pe cât e de dulce, pe atât e de amar. = Se spune despre lucrurile bune şi plăcute care se obţin cu greutate.) Pap M^2 72/21; *Ų̯áspițu nu si pruşte̯átă cu be̯ári şi cu măncári, ma cu dúlți zbor.* (Oaspetele nu se întâmpină cu băutură şi cu mâncare, ci cu vorbă bună.) Cap^2 210/7.

Et.: lat. ***dulcis.***

dúlțicăv, dúlțicăvă *pl.* **dúlțicăv, dúlțicăvi** *adj.* Can^2 390; Cap 120 s.v. *dúlți*; Dms. Dulceag.

Var.: **dulțícăv** (Can^2 390).

Et.: din ***dúlți*** + ***-ícăv.***

dulțícăv vezi **dúlțicăv.**

dulțími *s.f.* Can^2 390; Cap 120 s.v. *dúlți*; Dms. Dulceaţă, dulce. *Lă pucăní cu únă dulțími*. (L-a servit cu un dulce.) Dms s.v. P. e x t. Prietenie, înţelegere. *Mult vă-ų veț dulțíme̯a.* (L i t. Aveţi multă înţelegere. = Sunteţi prieteni foarte apropiaţi.) Cap^2 177/43.

Et.: din ***dúlți*** + ***-ími***.

dulucnés, dulucníri, dulucníį̯, dulucnít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *lucnés.* (Despre câine) a bea, a lipăi.

Et.: din ***du-*** + ***lucnés.***

dulumnés, dulumníri, dulumníį̯, dulumnít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *lumnés.* A se duce la fund.

Et.: din ***du-*** + ***lumnés.***

dulumutés, dulumutíri, dulumutíį̯, dulumutít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *lumutés.* A mormăi, a bombăni.

Et.: din ***du-*** + ***lumutés.***

dulunǧés, dulunǧíri, dulunǧíį̯, dulunǧít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *lunǧés.* A prelungi.

Et.: din ***du-*** + ***lunǧés.***

duluştés, duluştíri, duluştíį̯, duluştít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *luştés.* A decoji, a dezghioca.

Et.: din ***du-*** + ***luştés.***

duluvés, duluvíri, duluvíį̯, duluvít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *luvés.* A vâna.

Et.: din ***du-*** + ***luvés.***

du^{x}ért, du^{x}irtári, du^{x}irtáį̯, du^{x}irtát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *^{x}ért.* A ierta, a absolvi de păcate.

Et.: din ***du-*** + ***^{x}ert.***

du^{x}upés, du^{x}upíri, du^{x}upíį̯, du^{x}upít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *^{x}upés.* A curăţa de tot de coajă.

Et.: din ***du^{x}upés.***

Dúma *n.pr.* Pap^2 78; Cap 120. Nume de persoană.

dumaķín vezi **dumăķín.**

dumaķíncă vezi **dumăķíncă.**

dumán *s.n.* Cap 120; Wild h. 439/6; Dms. **1**. Fum. *Bise̯árica co̯an ărde̯á, dumánu păn la țer si ărdicá.* (Când ardea biserica, fumul se ridica până la cer.) Dms s.v.; *Co̯n si duțé „bam, bam, bam”, cu mărtínu ăn smăréț, […] si fésі mári dumán.* (Când se ducea „poc, poc, poc!”,

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

cu puşca prin ienuperi, […] se făcu mult fum.) Cap[2] 54/39. **2**. Praf. *Vinturíţa dumán fáţi.* (Vârtejul face praf mult.) Dms s.v.

♦ *Dumán ń-u lúcru.* (Praf sunt. = S-a ales praful de mine.) Dms s.v.

Et.: tc. ***duman*** (mac., bg. ***duman***).

dumánc vezi **dumănánc.**

dumástic vezi **dumęástic.**

dumáţin, dumăţinári, dumăţináį, dumăţinát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *máţin.* A termina de măcinat.

Et.: din ***du- + máţin.***

dumăcnés, dumăcníri, dumăcníį, dumăcnít *vb.* IV. *Tranz.* şi *intranz.* şi *refl.* Dms s.v. *măcnés.* A târî; a aluneca de tot.

Et.: din ***du- + măcnés.***

dumăkín, *pl.* **dumăkíń** *s.m.* Pap[2] 78; Can[2] 390; Cap 120; Dms. Gospodar; stăpân. *Lę şi di tǫáti aláturli ţi ári un dumakín ăn cásă.* (Ia şi din toate uneltele pe care le are în casă un gospodar.) Pap M[2] 103/13; *Si fįăsi įăl dumăkín an lu pųăpăįa cása.* (El se făcu stăpân în casa popii.) MP 232/4; *Măntręáşti díră di eş şiu dumăkínlu dărắ únă dúpcă.* (Vede urmă de arici şi gospodarul făcu o groapă.) AtaM 365/10. P. e x t. Soţ. *Nu ń-u cásă dumăkínu.* (Soţul [meu] nu e acasă.) Dms s.v.

♦ *Bun dumăkín.* (L i t. Bun stăpân[ul]. = Se spune când copiii fură fructele din grădina unui vecin.) Cap[2] 178/1.

Var.: **dumakín.**

Et.: mac., bg. ***domakin.***

dumăkíncă, *pl.* **dumăkínki** *s.f.* şi *adj.* Pap[2] 78; Cap 120 s.v. *dumăkín;* ALR II, 1, h. 130/012; Dms. Gospodină. *Şi şa-ş rămási búna fįăţă dumăkíncă an cásă.* (Şi aşa a rămas fata cea bună gospodină în casă.) MP 160/30; *Să nvęţă mínti că s-íįă dumăkíncă di ǫa ncóla.* (Să se înveţe mínte să fie gospodină de acum încolo.) Cerna T; *Cása lu dumakíncăįă muxári aį dáįma pac.* (Casa femeii gospodine e întotdeauna curată.) Kats 66/17. P. e x t. Soţie, nevastă. *Ń-u lóşă dumăkínca.* (Mi-e bolnavă soţia.) Dms s.v.; *Voˇ să pisăįés úná cárti la dumăkínca si gutfęáscă şi prişţęátă argáţxă.* (Vreau să-i scriu nevestei o scrisoare, să gătească şi să-i întâmpine pe argaţi.) Cap[2] 112/1.

Et.: din ***dumăkín + -că.***

dumăįés, dumăíri, dumăíį, dumăít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *măįés.* A lovi tare.

Var.: **dumăįnés** (Dms s.v. *măįés*).

Et.: din ***du- + măˇés.***

dumăįnés vezi **dumăįés.**

dumănánc, dumăncári, dumăncáį, dumăncát *vb.* I. *Tranz.* Can[2] 390; Cap 120, 180 s.v. *mănánc*; Dms. A termina de mâncat. *Ca s-xa dumănánţ péştix, s-la xi duń ųásili.* (După ce o să termini de mâncat peştii, să le aduni oasele.) Cap[2] 92/2; *Lántă sęáră áră şa fęási şi prǫápi să xa dumănáncă toţ.* (În cealaltă seară tot aşa făcu şi aproape să-i termine de mâncat pe toţi.) DP 41/38; *Ca dumăncǫ́, li dunǫ́ tǫáti ųásili.* (După ce a terminat de mâncat, a adunat toate oasele.) Cap[2] 92/4.

Var.: **dămánc** (Can[2] 390 s.v.; Cap 120, 180 s.v. *mănánc;* Dms), **dumánc** (Cap 120, 180 s.v. *mănánc*), **dumắnc** (Cap 120, 180 s.v. *mănánc*).

Et.: din ***du- + mănánc.***

dumắnc vezi **dumănánc.**

dumănčǫ́ás vezi **dumănčǫ́s.**

dumănčǫ́s, dumănčǫ́ri, dumănčǫ́į, dumănčǫ́t *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *mănčǫ́ás.* A se trudi; a se istovi.

Var.: **dumănčǫ́ás** (Dms s.v. *mănčǫ́ás*).

Et.: din ***du- + mănčǫ́s.***

dumăndărés, dumăndăríri, dumăndăríį, dumăndărít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *măndărés.* A se mândri, a nu-şi încăpea în piele de mândrie.

Et.: din ***du- + măndărés.***

dumắnică vezi **dumínică.**

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dumărsés, dumărsíri, dumărsíi̯, dumărsít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *mărsés.* A mânca de dulce.

Et.: din ***du-* + *mărsés.***

dumătés, dumătíri, dumătíi̯, dumătít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *mătés.* A se murdări peste tot.

Et.: din ***du-* + *mătés.***

dumăznés, dumăzníri, dumăzníi̯, dumăznít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *măznés.* A netezi bine de tot.

Et.: din ***du-* + *măznés.***

dumbărés, dumbăríri, dumbăríi̯, dumbărít *vb.* IV. *Tranz.* Dms. A face zgomot, a zdrăngăni. *Nu dumbărá tinikíi̯ă, că mi ănluzóáș.* (Nu [mai] zdrăngăni tinicheaua, că m-ai înnebunit.) Dms s.v.

Et.: onomatopee.

dumbărlivés, dumbărlivíri, dumbărlivíi̯, dumbărlivít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ămbărlivés.* A ameți; a căpia.

Et.: din ***du-* + *mbărlivés*** (s.v. *ămbărlivés*).

dumbét, dumbitári, dumbitái̯, dumbitát *vb.* I. *Tranz.* și *refl.* Dms s.v. *ămbét.* A (se) îmbăta criță.

Et.: din ***du-* + *mbet.***

Dumbróvi *n.pr.* Pap M^2 176/13; Cap 120; Dms. Nume de loc în *Óșiń.*

Et.: sl. ***dǫbrava.***

dumburǫ́ás vezi **dumburǫ́s.**

dumburǫ́s, dumburǫ́ri, dumburǫ́i̯, dumburǫ́t *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *ămburǫ́ás.* A lupta până la capăt.

Var.: **dumburǫ́ás** (Dms s.v. *ămburǫ́ás*).

Et.: din ***du-* + *mburǫ́s.***

dumę́astic, dumisticári, dumisticái̯, dumisticát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *mę́astic.* A mesteca, a termina de mestecat.

Var.: **dumástic** (Dms s.v. *mę́astic*).

Et.: din ***du* + *mę́astic.***

dumétur, dumiturári, dumiturái̯, dumiturát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *métur.* A termina de măturat.

Et.: din ***du-* + *métur.***

Dúmi *n.pr.* Pap M^2 170/27; Can^2 390; Cap 120 s.v. *Dumínică.* Nume dat vițelului născut într-o zi de duminică.

Et.: ***dumínică***.

dumiluję́s, dumiluíri, dumiluíi̯, dumiluít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *miluję́s.* A iubi foarte tare.

Et.: din ***du-* + *miluˇés.***

duminčún, duminčúnári, duminčúnái̯, duminčúnát *vb.* I. *Tranz.* și *refl.* Dms s.v. *minčún.* A minți; a (se) înșela.

Et.: din ***du-* + *minčún.***

duminés, duminíri, duminíi̯, duminít *vb.* IV. *Tranz.* și *refl.* Dms s.v. *minés.* A (se) schimba.

Et.: din ***du-* + *minés.***

dumínică, *pl.* **dumíniț** *s.f.* și *adv.* Pap^1 44; Pap^2 78; Can^2 390; Cap 120; Cerna A/1535; Wild h. 539/1–7; Dms. Duminică. *Țę́astă dumínică ți víni s-nă dúțim la băsę́árcă.* (Duminica asta ce vine o să ne ducem la biserică.) Cap 120 s.v.; *Lunǫ́inéțix sa și mult bisiricóș, díntru țe sărbătórli și dumínțli biśérica nu xa țǫ́ni di muxț ți vin să si rǫ́gă la Dómnu.* (Locuitorii din *Lúnǫ́iń* sunt și foarte bisericoși, de aceea, în zilele de sărbătoare și duminicile biserica nu-i încape de mulți ce vin să se roage la Domnul.) Can T^1 263/2; *Dumínica nă izprimineám și ișám lă or.* (Duminica ne îmbrăcam cu haine curate și ieșeam la horă.) Dms s.v.

Var.: **dumắnică** (Cap 120 s.v.; Wild h. 539/7; Dms), **dumíncă.**

Et.: lat. ***dominica.***

dumíncă vezi **dumínică.**

dumirés, dumiríri, dumiríi̯, dumirít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *mirés.* A termina de măsurat.

Et.: din ***du-* + *mirés.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dumirusés, dumirusíri, dumirusíi̯, dumirusít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *mirusés.* A termina de mirosit.

Et.: din ***du-* + *mirusés.***

dumislés, dumislíri, dumislíi̯, dumislít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *mislés.* A gândi profund.

Et.: din ***du-* + *mislés.***

dumitirés, dumitiríri, dumitiríi̯, dumitirít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *mitirés.* A distruge, a nimici.

Et.: din ***du-* + *mitirés.***

dumiuréz, dumiurári, dumiurái̯, dumiurát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *miuréz.* A termina de miorlăit.

Et.: din ***du-* + *miuréz.***

dúml'ărtat vezi **duml'irtát.**

duml'ért, duml'irtári, duml'irtái̯, dum×irtát *vb.* I. *Tranz.* Pap[2] 76. A se ruga lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor. *Dom×értu!* (Mă rog lui Dumnezeu să mă ierte.) Pap[2] 76 s.v.; *Sa-ţ dom×értu tátu-tu!* (O să mă rog lui Dumnezeu pentru o iertarea păcatelor lui tată-tău.) Pap[2] 76 s.v. *Unipersonal. Dúm×artă.* Dumnezeu să-l ierte! *I̯el, cum amná drúmu şi ziţé̯á „Dom×ártă”, bătú di únă núntă.* (El, cum mergea pe drum şi zicea „Dumnezeu să-l ierte”, întâlni o nuntă.) Pap M[2] 157/26; *Şi ţé×a fúri×, cum vinę́u̯ şi „dum×ártă-la” ziţę́u̯, şizúră toţ cóla.* (Şi hoţii, cum veneau şi ziceau „Dumnezeu să-l ierte!”, se opriră acolo.) Cap[2] 47/11. P. e x t. *s.* Parastas, pomenire. *Si to̯árnă năpó˜ la măncáre di Dum×ártă.* (Se întorc la masa de *Dum×ártă* [= de parastas].) Cerna T.

Var.: **Doml'ártă.**

Et.: din ***Do̯ámni* + *I̯ártă.***

duml'irtát, duml'irtátă, *pl.* **duml'irtáţ, dum l'irtáti** *adj.* Dms. Iertat de Dumnezeu; mort.

Var.: **duml'ărtát** (Dms).

Et.: vezi ***dum l'ért.***

dumnés(c), dumne̯áscă, *pl.* **dumnéşt** *adj.* Cap 115 s.v. *domn*; Dms. Domnesc; boieresc. *Cásă dumne̯áscă.* (Casă boierească.) Cap 115 s.v. *domn.*

Var.: **dumnésc** (Dms).

Et.: din ***domn* + *-és(c).***

dumnésc vezi **dumnés(c).**

dumníl'ă, *pl.* **dumníl'** *s.f.* Dms. Domnie.

Et.: din ***domn* + *-íl'ă.***

dumnizés(c), dumnize̯áscă, *pl.* **dumnizéşt** *adj.* Pap[1] 44; Pap[2] 78; Cap 120; Can[2] 390; Dms. Dumnezeiesc, de la Dumnezeu. *Şi si dę́di zbor dumnizésc la i̯el.* (Şi auzi el cuvânt de la Dumnezeu.) Pap M[2] 22/29; *Ţísta lúcru dumnizés!* (Asta-i lucrare dumnezeiască, lucrarea lui Dumnezeu.) Cap 120 s.v.

Var.: **dumnizésc.**

Et.: din ***dumnizó̯* + *-és(c).***

dumnizésc vezi **dumnizés(c).**

Dumnizó̯ *s.m.* Cap 120 s.v. *dumnizés.* Dumnezeu.

Et.: lat. ***domine deus.***

dumór, dumuríri, dumuríi̯, dumurít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *mor.* A muri. *Ca dămurí bărbátă-su, lu˜ f´ắta ş-u cătá bun [máşte̯a múmă], ará lu bărbátă-su˜ mult a̯u mắncă.* (Când muri bărbată-su, pe fata sa [mama vitregă] şi-o îngrijea bine, iar pe cea a lui bărbată-su o chinuia mult.) MP 156/22.

Var.: **dămór.**

Et.: din ***du-* + *mor.***

dumpărţo̯ás vezi **dumpărţó̯s.**

dumpărţó̯s, dumpărţó̯ri, dumpărţó̯i̯, dumpărţó̯t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *ămpărţo̯ás.* A termina de împărţit.

Var.: **dumpărţo̯ás** (Dms s.v. *ămpărţo̯ás*).

Et.: din ***du-* + *mpărţó̯s.***

dumpe̯ádic, dumpidicári, dumpidicái̯, dumpidicát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ămpe̯ádic.* A împiedica.

Et.: din ***du-* + *mpe̯ádic.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dumplitésˌ dumplitíri, dumplitíi̯, dumplitít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *ămplitésˌ* A termina de împletit.

Et.: din ***du-* + *mplitésˌ***

dumpuṭo̯ás vezi **dumpuṭóṣ.**

dumpuṭóṣ, dumpuṭóri, dumpuṭói̯, dumpuṭót *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *ămpuṭo̯ás.* A se împuți de tot.

Var.: **dumpuṭo̯ás** (Dms s.v. *ămpuṭo̯ás*).

Et.: din ***du-* + *mpuṭóṣ.***

dumpuvinés, dumpuviníri, dumpuviníi̯, dumpuvinít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *ămpuvinés.* A se veșteji.

Et.: din ***du-* + *mpuvinés.***

dumúčcăm vezi **dumúčcum.**

dumúčcum, dumúčcári, dumúčcái̯, dumúčcát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *múčcăm.* A mușca, a-și înfige bine colții.

Var.: **dumúčcăm** (Dms s.v. *múčcăm*).

Et.: din ***du-* + *múčcum.***

dumúlg, dumúl̦giri, dumúlṣ, dumúls *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *mulg.* A termina de muls.

Et.: din ***du-* + *mulg.***

dumumés, dumumíri, dumumíi̯, dumumít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *mumés.* A momi, a ademeni.

Et.: din ***du-* + *mumés.***

dumuṣár, dumuṣáră, *pl.* **dumuṣár, dumuṣári** *adj.* și *s.m.* și *f.* Dms. Trântor.

Et.: mac. ***domašar,*** bg. ***domašar*** (BER I 410, s.v. *dom*).

dumút, dumutári, dumutái̯, dumutát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *mut.* A termina de mutat.

Et.: din ***du-* + *mut.***

dumuṭo̯ás vezi **dumuṭóṣ.**

dumuṭóṣ, dumuṭóri, dumuṭói̯, dumuṭót *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *muṭo̯ás.* A amuți (pe cineva).

Var.: **dumuṭo̯ás** (Dms s.v. *muṭo̯ás*).

Et.: din ***du-* + *(ăn)muṭóṣ.***

Dumúz *n.pr.* Cap 120. Nume de persoană. *Téga cu Dumúzu merg mo̯ónă di mo̯ónă.* (*Téga* cu *Dumúzu* merg mână în mână.) Cap[2] 20/1.

dumuzăvirdisés vezi **dumuzivirdés.**

dumuzét, *pl.* **dumuzéṭ** *s.m.* Dms. Ginere care locuiește împreună cu socrii; ginere în casă. *Noi̯ vem dumuzét.* (Noi avem ginere în casă.) Dms s.v.; *Dumuzétu nóstru ăi̯ mult sirbičós.* (Ginerele nostru e foarte harnic.) Dms s.v.

Et.: mac. ***domazet,*** bg. ***domazet*** (BER I 410, s.v. *dom*).

dumuzivirdés, dumuzivirdíri, dumuzivirdíi̯, dumuzivirdít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *muzăvirdisés.* A unelti.

Var.: **dumuzăvirdisés** (Dms s.v. *muzăvirdisés*).

Et.: din ***du-* + *muzivirdisés.***

dumuzlo̯ác vezi **dămuzlóc.**

dumuzlóc vezi **dămuzlóc.**

dun, dunári, dunái̯, dunát *vb.* I. *Tranz.* și *refl.* Pap[1] 44; Pap[2] 78; Can[2] 390-391; Cap 120; ALR II s. n., 1, h. 61/012; ALR II s.n., 4, h. 929/012; ALDM II, h. 1071/7, h. 1080/1–7; Dms. **1.** A (se) aduna, a (se) strânge; a culege. *Tíndi fúńă, dúnă gˣem.* (Întinde funie, strânge ghem. [Ghicitoare: Dovleacul].) Cap[2] 162/3; *Ără lisíța îi dună toț pęștiˣ.* (Iar vulpea a adunat toți peștii.) Pap M[1] 24/9; *La zăcătárea di ăpríˣu, simínța di gănășór di mai̯ búnli píčur oi̯ dunái̯.* (La începutul lui aprilie, adunau sămânța de porumb de pe cei mai buni știuleți.) AtaM 350/17; *Féta, di múltă mo̯óncă, ai̯ dănó tótă čănúșa.* (Fata, cu multă trudă, adună toată cenușa.) Can T[1] 279/32; *Mai̯ mícu fráti ai̯ dănó álba fórtumă.* (Fratele mai mic strânse funia albă.) Cap[2] 33/13; *Că si có̯pți, dunóm únă zúi̯ă mulț argáț să siținóm la gro̯n.* (Când s-a copt, într-o zi am adunat mulți argați să secerăm la grâu.) Cap[2] 30/2; *Cătuni̯ăniși ai̯ dunără múlti băcșișur la fičúru țista.* (Sătenii strânseră multe daruri pentru băiatul ăsta.) MP 16/2; *Dănără to̯átă zăntunía și fe̯ásiră*

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

núntă. (Adunară toate neamurile şi făcură nuntă.) Cap[2] 150/37; *Ţéla vę únsă únă cárti cu ńári şi raų dunáti pri ja pátru súti di múşti.* (Acela unsese o hârtie cu miere şi se adunaseră pe ea patru sute de muşte.) Cap[2] 139/31; *Lag tǫáti pórţili să dun ńári şi luminári.* (Alerg din poartă în poartă să adun miere şi ceară.) Pap M[2] 137/9; *Aų trimési [féta] únă ǫárâ să dúnă rámur din únă crémnă.* (O trimise [pe fată] odată să adune crengi dintr-o prăpastie.) Cap[2] 38/12; *Am un boų; cǫn si cúlcă, ųásili aˣ ţi dúnă.* (Am un bou; când se culcă, i se adună oasele. [Ghicitoare: Verigile].) Cap[2] 163/12; *Cǫn si zăsfiréş cu ţísta sfriélu, si dúnă tǫátă lúmę.* (Când o să cânţi cu acest fluier, o să se adune toată lumea.) Cap[2] 24/43; *Tǫti vǫˣurli lunǫdinéşt si dúnă-n un loc, la Drágni.* (Toate râurile din *Lúnǫdiń* se adună într-un loc, la *Drágni*.) Can T[1] 262/16; *Ca zísi lant laf, si dunǫ́ pǫ́ıne şi ıel kínisí s-ámnă.* (Când zise celălalt cuvânt, pâinea [= recolta] se strânse şi el porni la drum.) Cap[2] 25/10; *Z-dunó insánu.* (S-a adunat lumea.) MP 18/25; *Să dunárâ fičóriˣ să măıáscă la núcă.* (S-au adunat copiii să bată nucul.) Cap[2] 29/42; *Tǫti cătuníčkili si dunárâ an ţísta loc.* (Toate sătucurile s-au adunat în acest loc.) Can T[1] 263/13; *Si vęų dunát múlti muşt pri picătúrli di ńári.* (Pe picăturile de miere se adunaseră multe muşte.) Can T[1] 281/33; *Să dunǫ́m víńa.* (Să culegem via) Dms s.v. **2.** A depăna. ALDM II, h. 1071/7. **3**. A lovi, a izbi. *Si sculǫ́ di u dunǫ́ lámńa cu călǫ́čca şi lámńa căzú.* (Se sculă şi lovi balaurul cu paloşul şi balaurul căzu.) Cap[2] 65/21; *Lisíţa [...], ca la dunǫ́ [lúpu] prísti mur, la tălčǫ́.* (Vulpea […], când îl izbi [pe lup] de zid, îl ucise.) Pap M[2] 141/23.

Dun cor. A se întrista. *Bábu, nu dúnă cor! Şi nųăı s-na dúţim.* (Babo, nu te întrista! Şi noi o să ne ducem.) MP 124/28. **Dun cuvét.** A aduna putere, a se reface. *Iárna răpǫ́să pimíntu şi dúnă noų cuvét.* (Iarna pământul se odihneşte şi adună noi puteri.) W 77/4. **Dun găılé.** A fi îngrijorat. *Nu dúnă găılé.* (Nu fi îngrijorat.) Cap[2] 28/40.

♦ *Ăń ţi dunǫ́ péru-n cap.* (L i t. Mi s-a adunat părul în cap [de frică].= Mi s-a făcut părul măciucă.) Can T[2] 124/13; *Ăˣsi dúnă zǫ́lili.* (L i t. I se adună zilele. = Are zilele numărate; i se apropie sfârşitul.) Cap[2] 177/45; *Ca la porc va ţi dúnă zǫ́lili.* (Ca la porc o să-ţi adune [= o să-ţi numere] zilele; ţi se apropie sfârşitul ca la porc.) Cap[2] 177/46; *Si dúnă văcǫ́tu.* (L i t. [Îi] vine vremea. = [I] se apropie sfârşitul.) Dms s.v.

Var.: **dăn, don.**

Et.: lat. ***adunare.***

dunári, *pl.* **dunǫ́r** *s.f.* Pap[1] 44 s.v. *dun;* Pap[2] 78; Can[2] 391; Cap 120 s.v. *dun.* Adunare; strâns; cules. *Ăn Cúpă vęa únă dunári di cumíţ.* (În *Cúpă* era o adunare de comitagii.) Dms s.v; *Dunári víńurli.* (Culesul viilor.) Can[2] 391 s.v.; Pap[1] 44 s.v. *dun;* Pap[2] 78 s.v. *dun; Dómnu [...] aų púsi númęa la [...] adunărli lu ápi mǫr, ăn cári sa péştiˣ.* (Adunărilor de ape Domnul […] le-a pus numele [de] mări, în care sunt peştii.) Pap M[2] 147/25; *Mári ubăvíľă ă˜ la dunári víńurli, cu turlí˜ di cǫ́ntiţă.* (Mare frumuseţe e la culesul viilor, cu fel de fel de cântece.) Can T[2] 113/8; *Dúpu dunári rúbăľă, júnǫdi şi gá˜da cu fărtáţiľ.* (După strânsul hainelor, ajunge şi cimpoiul cu fârtaţii.) Can T[2] 118/38.

Var.: **adunári.**

Et.: vezi ***dun.***

dunát, dunátă, *pl.* **dunáţ, dunáti** *adj.* Cap 120 s.v. *dun;* ALR II, 1, h. 56/012; Dms. **1**. Adunat; strâns (ca un ghem). *Ţéla din sindúk, dunát gˣem, cur lă dărǫ́.* (Pe cel din cufăr, strâns [= făcut] ghem, îl făcu ciur [= îl găuri].) DP 57/14. **2.** Cocoşat. ALR II, 1, h. 56/012.

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Cup dunát. Strâns grămadă; cocoşat. *Tréi̯a [fe̯átă] lă čucní [cu me̯ára] un rupt, cup dunát, ure̯ót, ăi̯ spune̯u K'élči-din-čănúşă.* (Cea de a treia [fată] l-a atins [cu mărul] pe unul rupt [= zdrențăros], strâns grămadă [= cocoşat], urât, îi ziceau *K'élči-din-čănúşă.*) Cerna T.

♦ *Ca di fur dunátă-i̯.* (L i t. [Despre o casă] Parcă e prădată de hoți. [= Este numai sărăcie].) Cap[2] 179/26.

Et.: vezi ***dun.***

dunăcrés, dunăcríri, dunăcrí̯i, dunăcrít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *năcrés.* A acri.

Var.: **duăcrés** (Dms s.v. *ăcrés*).

Et.: din ***du-*** + ***năcrés*** (s.v. *ăcrés*)**.**

dunălbés, dunălbíri, dunălbí̯i, dunălbít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *nălbés.* A albi.

Et.: din ***du-*** + ***nălbés*** (s.v. *ălbés*)**.**

dunăprăşo̯ás vezi **dunăprăşǫ́s.**

dunăprăşǫ́s, dunăprăşǫ́ri, dunăprăşǫ́i̯, dunăprăşǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *năprăşo̯ás.* A întinde; a ridica.

Var.: **dunăprăşo̯ás** (Dms s.v. *năprăşo̯ás*).

Et.: din ***du-*** + ***năprăşǫ́s.***

dunărănés, dunărăníri, dunărăní̯i, dunărănít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *nărănés.* A termina de hrănit; a îndopa.

Et.: din ***du-*** + ***nărănés.***

dunăridés, dunăridíri, dunăridí̯i, dunăridít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *năridés*. A termina de împodobit.

Et.: din ***du-*** + ***năridés.***

dunăscucărǫ́as vezi **dunăscucărǫ́s.**

dunăscucărǫ́s, dunăscucărǫ́ri, dunăscucărǫ́i̯, dunăscucărǫ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *născucărǫ́as.* A sări.

Var.: **dunăscucărǫ́as** (Dms s.v. *născucărǫ́as*).

Et.: din ***du-*** + ***născucărǫ́s.***

dunător, dunătǫ́ră, *pl.* **dunători, dunătǫ́ri** *adj.* şi *s.m.* şi *f.* Cap 121 s.v. *dun;* Dms. Culegător; strângător. *Albină dunătu̯ára.* (Albină lucrătoare [culegătoare].) Kats 97/8.

Var.: **dunătu̯ór.**

Et.: din ***dun*** + ***-ătór.***

dunătu̯ór vezi **dunător.**

dunătúră, *pl.* **dunătúr** *s.f.* Dms. **1.** Adunare; adunătură. **2.** (Despre rană) Coptură, puroi.

Et.: din ***dun*** + ***-ătúră.***

Dúnăv *n.pr.* AtaM 6/10. Fluviul Dunărea.

Et.: sl. ***Dunav.***

duncálț, duncălțári, duncălțá̯i, duncălțát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ăncálț.* A (se) încălța, a termina de încălțat.

Et.: din ***du-*** + ***ncalț*** (s.v. *ăncálț*).

duncárc, duncărcári, duncărcá̯i, duncărcát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ăncárc.* A termina de încărcat.

Et.: din ***du-*** + ***ncarc*** (s.v. *ăncárc*).

duncălzo̯ás vezi **duncălzǫ́s.**

duncălzǫ́s, duncălzǫ́ri, duncălzǫ́i̯, duncălzǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ăncălzo̯ás.* A (se) încălzi bine.

Var.: **duncălzo̯ás** (Dms s.v. *ăncălzo̯ás*).

Et.: din ***du-*** + ***ncălzǫ́s*** (s.v. *ăncălzǫ́s*).

duncl'ég, duncl'igári, duncl'igá̯i, duncl'igát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ănc×ég.* A (se) închega de tot.

Et.: din ***du-*** + ***ncl'eg*** (s.v. *ănc×ég*).

duncl'ín, duncl'inári, duncl'iná̯i, duncl'inát *vb.* I. *Refl.* Dms s.v. *ănc×ín.* A se închina.

Et.: din ***du-*** + ***nc×in*** (s.v. *ănc×ín*).

duncópč, duncopčári, duncopčá̯i, duncopčát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ăncópč.* A termina de încheiat.

Et.: din ***du-*** + ***ncopč*** (s.v. *ăncópč*).

duncrivés, duncrivíri, duncrivi̯i, duncrivít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ăncrivés.* A şchiopăta.

Et.: din ***du-*** + ***ncrivés*** (s.v. *ăncrivés*).

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

duncurún, duncurunári, duncurunáį, duncurunát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms. A (se) termina slujba de cununie. *Cọn própi si duncurúnă, mămúşa ári lat di un fustán, la púni di gúşă la mireásă.* (Când slujba de cununie e aproape terminată, naşa are luat [material] pentru o rochie, i-l pune miresei de gât.) Cerna T.

Et.: din ***du-*** **+** ***ncurún*** (s.v. *ăncurún*).

dundés, dundisári, dundisáį, dundisát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ăndés.* A (se) îndopa.

Et.: din ***du-*** **+** ***ndes*** (s.v. *ăndés*)**.**

dundiplés, dundiplíri, dundiplíį, dundiplít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *ăndiplés.* A împături, a termina de împăturit.

Et.: din ***du-*** **+** ***ndiplés*** (s.v. *ăndiplés*).

dundirég, dundireáziri, dundirés, dundirés *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *ăndirég.* A conduce, a însoți.

Et.: din ***du-*** **+** ***ndirég*** (s.v. *ăndirég*).

dunéc, dunicári, dunicáį, dunicát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *nec.* A ucide; a (se) îneca.

Et.: din ***du-*** **+** ***nec.***

dunfáş, dunfăşári, dunfăşáį, dunfăşát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ănfáş.* A termina de înfăşat.

Et.: din ***du-*** **+** ***nfaş*** (s.v. *ănfáş*).

dunflămunʒọás vezi **dunflămunʒọ́s.**

dunflămunʒọ́s, dunflămunʒọ́ri, dunflămunʒọ́į, dunflămunʒọ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ănflămunʒọás.* A flămânzi, a fi mort de foame.

Var.: **dunflămunʒọás** (Dms s.v. *ănflămunʒọás*).

Et.: din ***du-*** **+** ***nflămunʒọ́s*** (s.v. *ănflămunzọ́s*).

dunfurlés, dunfurlíri, dunfurlíį, dunfurlít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ănfurlés.* A înflori.

Et.: din ***du-*** **+** ***nfurlés*** (s.v. *ănflurés*).

dungălbinés, dungălbiníri, dungălbiníį, dungălbinít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ăngălbinés.* A îngălbeni de tot.

Et.: din ***du-*** **+** ***ngălbinés*** (s.v. *ăngălbinés*).

dungărdés, dungărdíri, dungărdíį, dungărdít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *ăngărdés.* A termina de îngrădit.

Et.: din ***du-*** **+** ***ngărdés*** (s.v. *ăngărdés*).

dungl'éţ, dungl'iţári, dungl'iţáį, dungl'iţát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *ăngˣéţ.* A îngheța de tot.

Et.: din ***du-*** **+** ***ngˣeţ*** (s.v. *ăngˣéţ*).

dungl'ít, dungl'itári, dungl'itáį, dungl'itát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ăngˣít.* A înghiți cu totul. *Ca u dăngˣitó pimíntu, túnţea si sculără tu̯ăţ tri̯ắį̯ˣ […] şi ˣ-u băčcără móna.* (Când pământul o înghiți cu totul, atunci toți trei […] se scularăşi-i sărutară mâna.) MP 150/21.

Var.: **dăngl'ít.**

Et.: din ***du-*** **+** ***ngl'it*** (s.v. *ăngˣít*).

dungráş, dungrăşári, dungrăşáį, dungrăşát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ăngráş.* A (se) îngrăşa peste măsură.

Et.: din ***du-*** **+** ***ngraş*** (s.v. *ăngráş*).

dungróp, dungrupári, dungrupáį, dungrupát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ăngróp.* A termina de îngropat.

Et.: din ***du-*** **+** ***ngrop*** (s.v. *ăngróp*).

dungróş, dungruşári, dungruşáį, dungruşát *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ăngróş.* A (se) îngroşa.

Et.: din ***du-*** **+** ***ngroş*** (s.v. *ăngróş*).

dungunisés, dungunisíri, dungunisíį, dungunisít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *ăngunisés.* A se grăbi.

Et.: din ***du-*** **+** ***ngunisés*** (s.v. *ăngunisés*).

dunigrés, dunigríri, dunigríį, dunigrít *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *nigrés.* A (se) înegri.

Et.: din ***du-*** **+** ***nigrés.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dunjúr, dunjurári, dunjuráį, dunjurát *vb.* I. *Tranz.* şi *intranz.* Dms s.v. *ănjúr.* A înjura.

Et.: din ***du-*** **+** ***njur*** (s.v. *ănjúr*)**.**

dunluzǫ́as vezi **dunluzǫ́s.**

dunluzǫ́s, dunluzǫ́ri, dunluzǫ́į, dunluzǫ́t *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *ănluzǫ́as.* A înnebuni (de-a binelea).

Var.: **dunluzǫ́as** (Dms s.v. *ănluzǫ́as*).

Et.: din ***du-*** **+** ***nluzǫ́s*** (s.v. *ănluzǫ́s*)**.**

dunmurţǫ́as vezi **dunmurţǫ́s.**

dunmurţǫ́s, dunmurţǫ́ri, dunmurţǫ́į, dunmurţǫ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ănmurţǫ́as.* A amorţi de tot.

Var.: **dunmurţǫ́as** (Dms s.v. *ănmurţǫ́as*).

Et.: din ***du-*** **+** ***nmurţǫ́s*** (s.v. *ănmurţ£s*).

dunruşǫ́as vezi **dunruşǫ́s.**

dunruşǫ́s, dunruşǫ́ri, dunruşǫ́į, dunruşǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ănruşǫ́as.* A (se) înroşi de tot.

Var.: **dunruşǫ́as** (Dms s.v. *ănruşǫ́as*).

Et.: din ***du-*** **+** ***nruşǫ́s*** (s.v. *ănruşǫ́s*).

dunslăbnés, dunslăbníri, dunslăbníį, dunslăbnít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ănslăbnés.* A slăbi foarte tare.

Et.: din ***du-*** + ***nslăbnés*** (s.v. *ănslăbnés*).

dunsurḑǫ́as vezi **dunsurḑǫ́s.**

dunsurḑǫ́s, dunsurḑǫ́ri, dunsurḑǫ́į, dunsurḑǫ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ănsurḑǫ́as.* A surzi de tot.

Var.: **dunsurḑǫ́as** (Dms s.v. *ănsurḑǫ́as*).

Et.: din ***du-*** **+** ***nsurḑǫ́s*** (s.v. *ănsurḑ£s*).

dunşár vezi **dunşǫ́r.**

dunşǫ́r, dunşărári, dunşăráį, dunşărát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ănşár.* A termina de înşirat.

Var.: **dunşár** (Dms s.v. *ănşár*).

Et.: din ***du-*** **+** ***nşǫr*** (s.v. *ănş£r*).

duntinirés, duntiniríri, duntiníį, duntinirít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ăntinirés.* A întineri.

Et.: din ***du-*** **+** ***ntinirés*** (s.v. *ăntinirés*)**.**

duntréb, duntribári, duntribáį, duntribát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ăntréb.* A întreba.

Et.: din ***du-*** **+** ***ntreb*** (s.v. *ăntréb*).

dunţáp, dunţăpári, dunţăpáį, dunţăpát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ănţáp.* A înfige (adânc).

Et.: din ***du-*** **+** ***nţap*** (s.v. *ănţáp*).

dunţíng, dunţínḑiri, dunţínş, dunţíns *vb.* III. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ănţíng.* A (se) încinge.

Et.: din ***du-*** **+** ***nţing*** (s.v. *ănţíng*).

dunúmir, dunumirári, dunumiráį, dunumirát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *númir.* A termina de numărat.

Et.: din ***du-*** **+** ***númir*** (s.v. *ănúmir*).

dunvălés, dunvălíri, dunvălíį, dunvălít *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ănvălés.* A (se) înveli, a (se) acoperi.

Et.: din ***du-*** **+** ***nvălés*** (s.v. *ănvălés*).

dunvărtés, dunvărtíri, dunvărtíį, dunvărtít *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ănvărtés.* A (se) învârti.

Et.: din ***du-*** **+** ***nvărtés*** (s.v. *ănvărtés*).

dunvéţ, dunviţári, dunviţáį, dunviţát *vb.* I. *Tranz., intranz.* şi *refl.* Dms s.v. *ănvéţ.* A învăţa, a se obişnui.

Et.: din ***du-*** **+** ***nveţ*** (s.v. *ănvéţ*).

dunviį́és, dunviíri, dunviíį, dunviít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *ănvi˜és.* A se răsuci.

Et.: din ***du-*** **+** ***nvi˜és*** (s.v. *ănvi˜és*).

duńá *s.f.* Pap[2] 78; Can[2] 391; Cap 121; Dms. Oameni; lume; univers. *Tu fóst-aį maį júni an duńá.* (Tu erai cel mai voinic din lume.) Pap M[2] 139/22; *Si-ˣ daţ un cal cáfcu nǫ-ári ăn duńá.* (Să-i daţi un cal cum nu se [mai] află în lume.) Cap[2] 63/5; *Si dúsi lắngă mári şi fǫ́si pri mári un cunác ţe nu vǫa tári pri duńá.* (Se duse lângă mare şi făcu pe mare [= pe malul mării] un palat cum nu [mai] era [altul] în lume.) Cap[2] 88/33; *Şătắį́ prin toátă duńáųa.* (S-a perindat prin toată lumea.) AtaM 376/9; *Mǫ́įni si spárḑi duńáųa, ţi vį́er cu dáşu? aį s-lă jungˣǫ́m şi s-lă*

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

măncǫ́m. (Mâine e sfârşitul lumii, ce vrei [să faci] cu mieluţul? hai să-l tăiem şi să-l mâncăm.) AtaM 369/5; *Duńáu si ntǫárnă şi ţę́ásta sı̯-u fac.* (Să se răstoarne lumea şi [tot] o să fac asta.) Cap[2] 178/3.

Álba duńá. Lumea celor vii, lumea de afară (în opoziţie cu lumea de sub pământ). *Túnţę́a s-cunu̯ắsc ı̯u̯ă că ı̯ắş işót an álba duńá.* (Atunci eu o să aflu că ai ieşit în lumea celor vii.) MP 18/14. **Dijǫ́asa duńá.** Lumea celor morţi, lumea de sub pământ. *La dúsi fičúru an dijǫ́asa duńá, ı̯úndi sa mu̯ărţix.* (Îl duse pe băiat în lumea de sub pământ, unde sunt morţii.) MP 156/6. **Ne̯ágra duńá.** Lumea celor morţi. *Rămási fičúru an nı̯ắgra duńá.* (Băiatul rămase în lumea celor morţi.) MP 18/16. **Súpra duńá.** Lumea celor vii, lumea de deasupra (pământului). *Cǫn si ı̯ắş la ţúpra duńá, s-la prinţ únu pı̯ắr.* (Când o să ieşi în lumea celor vii, să aprinzi un fir de păr.) MP 18/13. **Ţę́a duńá.** Lumea cealaltă (de dincolo). *Únu údi mult, pắnă ăn ţę́a duńá.* (Unul aude foarte bine, până în lumea cealaltă.) DP 59/20; *Dǫ-ń an ţę́stă duńá únă ǫáră, an ţę́a duńá dǫu̯ u̯or s-aţ dau̯.* (Dă-mi o dată în lumea asta, ca să-ţi dau de două ori pe lumea cealaltă.) Pap M[2] 69/8. **Spártă duńá.** Lume coruptă. Dms s.v.

♦ *Délmi má ı̯stur să-ń zícă duńá!* (Dacă [sunt] meşter aşa să-mi zică lumea. = Se spune despre persoanele ambiţioase dar nepricepute.) Pap M[2] 74/31.

Et.: tc. ***dünya.***

du̯ó ı̯că, *pl.* **du̯ó ı̯ki** *s.f.* Cerna A/546; ALDM I, h. 489/1, 7. Doică.

Var.: **duílcă** (ALDM I, h. 489/1, 7).

Et.: bg. ***dojka,*** dr. ***doică.***

duń vezi **gădúń.**

dúńă vezi **gădúńă.**

du̯ó ı̯li vezi **dó ı̯li.**

du̯ó ı̯spărţi vezi **dó ı̯sprăţi.**

Du̯omn vezi **Domn.**

du̯orm vezi **dorm.**

du̯óu̯a vezi **dó ı̯li.**

du̯óu̯uspărţi vezi **dó ı̯sprăţi.**

duóvnic vezi **dóvnic.**

dup vezi **dúpu.**

dupásc, dupáştiri, dupăscú ı̯, dupăscút *vb.* III. *Tranz.* şi *intranz.* Dms s.v. *pasc.* A paşte până la îndestulare.

Et.: din ***du- + pasc.***

dúpă vezi **dúpu.**

dupălă ı̯és vezi **dupălés.**

dupălés, dupălíri, dupălí ı̯, dupălít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *pălă ı̯és.* A ustura.

Var.: **dupălă ı̯és** (Dms s.v. *pălă ı̯és*).

Et.: din ***du- + pălés.***

dupărlés, dupărlíri, dupărlí ı̯, dupărlít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *părlés.* A pârli bine, a termina de pârlit.

Et.: din ***du- + părlés.***

dupărǫ́ari vezi **dupărǫ́ri.**

dupărǫ́as vezi **dupărǫ́s.**

dupărǫ́ri, *pl.* **dupărǫ́r** *s.f.* Can[2] 391; Dms. Rezemare, proptire.

Var.: **dăpărǫ́ari** (Can[2] 391), **dupărǫ́ari** (Dms).

Et.: vezi ***dupărǫ́s.***

dupărǫ́s, dupărǫ́ri, dupărǫ́ ı̯, dupărǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Pap[1] 43, 44, 77; Pap[2] 76, 78; Can[2] 391; Cap 121; ALR II s.n., 7, h. 1885/012; Dms. A se rezema, a se sprijini; a propti. *Dupărá-ti di míni.* (Spijină-te de mine.) Cap[2] 121 s.v.; *Mi dupărǫ́á ı̯ di zid.* (M-am rezemat de zid.) Dms s.v.; *Dǫ́ádu şi cu bába si dupărǫ́as cu čópu.* (Bunicul şi bunica se sprijină cu bastonul.) Dms s.v.; *Lă dupărǫ́ám zídu s-nu cádă cása.* (Am proptit zidul să nu cadă casa.) Dms s.v.

Var.: **dăpărǫ́s** (Cap 121 s.v.), **dǫ́ápăr** (Pap[2] 76), **dǫ́păr** (Pap[1] 77), **dǫ́pur** (Pap[1] 43), **dupărǫ́as** (Dms s.v.), **dupǫrǫ́s** (Pap[1] 44).

Et.: bg. ***dopiram,*** mac. ***dopira.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dupărtălisés, dupărtălisíri, dupărtălisíi̯, dupărtălisít *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *părtălisés.* A (se) zdrenţui.

Et.: din ***du-* + *părtălisés*.**

dupăspál', dupăspăl'ári, dupăspăl'ái̯, dupăspăl'át *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *păspáˣ.* A presăra (cu ceva).

Et.: din ***du-* + *păspáˣ*.**

dupăstrés, dupăstríri, dupăstríi̯, dupăstrít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *păstrés.* A păstra, a pune bine.

Et.: din ***du-* + *păstrés*.**

dúpcă, *pl.* **dúpĸi** *s.f.* Cap 121; ALDM I, h. 97/7; ALDM II, h. 1165/7. **1**. Gaură, groapă. *Măntre̯áşti díră di eş şˇu dumăĸínlu dărắ únă dúpcă.* (Gospodarul vede dâră [lăsată] de arici şi făcu o groapă.) AtaM 365/11; *Zid zăzidán, var vărusán, nítu dúpcă, nítu prizo̯rcă.* (Zid zidit, [cu] var văruit, nici tu gaură, nici tu fereastră. [Ghicitoare: Oul].) Cap[2] 162/24. **2**. Vizuină. ALDM II, h. 1165/7.

Et.: mac., bg. ***dupka*.**

dupérd, dupe̯árdiri, dupirdúi̯, dupirdút *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *perd.* A pierde totul.

Et.: din ***du-* + *perd*.**

dupíc, dupicári, dupicái̯, dupicát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *pic.* A pica.

Et.: din ***du-* + *pic*.**

dupicăi̯és, dupicăíri, dupicăíi̯, dupicăít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *picăi̯és.* A înfige complet.

Var.: **dupicnés** (Dms s.v. *picnés*).

Et.: din ***du-* + *picăˇés*.**

dupicnés vezi **dupicăi̯és.**

dupisăi̯és, dupisăíri, dupisăíi̯, dupisăít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *pisăi̯és.* A termina de scris.

Et.: din ***du-* + *pisăˇés*.**

dupíş, dupişári, dupişái̯, dupişát *vb.* I. *Refl.* Dms s.v. *piş.* A se pişa.

Et.: din ***du-* + *piş*.**

dupizmés, dupizmíri, dupizmíi̯, dupizmít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *pizmés.* A pizmui, a invidia.

Et.: din ***du-* + *pizmés*.**

duplăscătés, duplăscătíri, duplăscătíi̯, duplăscătít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *plăscătés.* A se ciocni, a se izbi.

Et.: din ***du-* + *plăscătés*.**

duplăstés, duplăstíri, duplăstíi̯, duplăstít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *plăstés.*A termina de stivuit.

Et.: din ***du-* + *plăstés*.**

duplătés, duplătíri, duplătíi̯, duplătít *vb.* IV. *Tranz.* Cap 225 s.v. *plătés;* AtaM 60/26; Dms s.v. *plătés.* A plăti în întregime; a termina de plătit.

Et.: din ***du-* + *plătés*.**

dupléc, duplicári, duplicái̯, duplicát *vb.* I. *Refl.* şi *intranz.* Dms s.v. *plec.* A se apleca; a pleca.

Et.: din ***du-* + *plec*.**

duplinés, dupliníri, dupliníi̯, duplinít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *plinés.* A jefui.

Et.: din ***du-* + *plinés*.**

dupliştés, dupliştíri, dupliştíi̯, dupliştít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *pliştés.* A turti de tot.

Et.: din ***du-* + *pliştés*.**

duplo̯áng vezi **duplo̯ng.**

duplo̯ng, duplo̯ngi̯iri, duplo̯nş, duplo̯ns *vb.* III. *Intranz.* Dms s.v. *plo̯ang.* A înceta să plângă.

Var.: **duplo̯áng** (Dms).

Et.: din ***du-* + *plo̯ng*.**

dúpo vezi **dúpu.**

dupórt, dupurtári, dupurtái̯, dupurtát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *port.* A duce, a purta până la capăt.

Et.: din ***du-* + *port*.**

dupo̯ro̯ş vezi **dupărǫ́s.**

duprăji̯o̯ás vezi **duprăji̯ǫ́s.**

duprăji̯ǫ́s, duprăji̯ǫ́ri, duprăji̯ǫ́i̯, duprăji̯ǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *prăji̯o̯ás.* A prăji; a termina de prăjit.

Var.: **duprăji̯o̯ás** (Dms).

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Et.: din ***du- + prăjǫ́s.***

duprăscăi̯és, duprăscăíri, duprăscăíi̯, duprăscăít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *prăscăi̯és.* A stropi peste tot, a termina de stropit.

Et.: din ***du- + prăscăi̯és.***

duprăsnés, duprăsníri, duprăsníi̯, duprăsnít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *prăsnés.* A o lua la fugă.

Et.: din ***du- + prăsnés.***

duprăşo̯ás vezi **duprăşǫ́s.**

duprăşǫ́s, duprăşǫ́ri, duprăşǫ́i̯, duprăşǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *prăşo̯ás.* A termina de prăşit.

Var.: **duprăşo̯ás** (Dms).

Et.: din ***du- + prăşǫ́s.***

duprătisnés, duprătisníri, duprătisníi̯, duprătisnít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *prătisnés.* A apăsa puternic cu palma.

Et.: din ***du- + prătisnés.***

dúpri vezi **di pri** (s.v. **di**[1]**).**

dupricăjo̯ás vezi **dupricăjǫ́s.**

dupricăjǫ́s, dupricăjǫ́ri, dupricăjǫ́i̯, dupricăjǫ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *pricăjo̯ás.* A-şi termina vorba.

Var.: **dupricăjo̯ás** (Dms s.v. *pricăjo̯ás*).

Et.: din ***du- + pricăjǫ́s.***

dupridún, dupridunári, dupridunái̯, dupridunát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *pridún.* A termina de adunat.

Et.: din ***du- + pridún.***

dupriminés, dupriminíri, dupriminíi̯, dupriminít *vb.* IV. *Refl.* Can[2] 384; Cap 104, 121, 234 s.v. *priminés*; Dms. A termina de îmbrăcat. *Ca s-dăpriminés, mămúşa ş-u lę căldărúşca şi cu únă kítcă di busi×úc […] şi ău dúţi la băsę́rcă.* (Când termină cu îmbrăcatul, naşa îşi ia căldăruşa împreună cu un buchet de busuioc […] şi o duce la biserică.) Can T[2] 117/10.

Var.: **dăpriminés.**

Et.: din ***du- + priminés.***

duprintórn, duprinturnári, duprinturnái̯, duprinturnát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *printórn.* A răsturna.

Et.: din ***du- + printórn.***

dúpu *prep.* Pap[2] 78; Can[2] 391; Cap 121; ALR II s.n., 5, h. 1499/012; ALR II s.n., 6, h. 1817/012, h. 1818/012; Cerna A/31; ALDM I, h. 217/6; Dms. **1.** După, în spatele, în urma; în căutarea. *Un dę́d, zúu̯a-i̯ pri sup pimínt, noáptea-i̯ dúpu úşă.* (Un bătrân, ziua-i pe sub pământ, noaptea e după uşă. [Ghicitoare: Brăzdarul plugului].) Pap M[2] 51/14; *Un dę́du ń-am c-un dínti dúpu cap.* (Am un bătrân cu un dinte după cap. [Ghicitoare: Cosorul].) Pap M[2] 50/2; *Dúpu unę́c vacǫ́t işǫ́ năfără.* (După puţin timp ieşi afară.) W 66/9; *Di Mănăstír málă si puturčǫ́ dúpu şai̯zǫ́ţ di ań dúpu lántili mǫ́×ur.* ([Cei din] mahalaua *Mănăstír* [a localităţii *Nǫ́nti*] s-a[u] turcit după şaizeci de ani în urma celorlalte mahalale.) Can T[1] 263/26–27; *Ántru triúşă íli dúpu cásă, sfáca lunǫ́inéţ aş ári únă gărdínă di zarzuvát.* (În faţa curţii sau după casă, fiecare locuitor din *Lúnǫ́iń* îşi are o grădină de zarzavat.) Can T[1] 262/9; *Dúpă trei̯ meş, dę́du la trimési ără an grădínă.* (După trei luni, bătrânul îl trimise din nou în grădină.) Pap M[2] 164/19; *Dăpă nǫ́u̯ă ań, argáţlă sfărşíră cunáka şu ţárlu viní să-u vę́ádă.* (După nouă ani, lucrătorii terminară palatul şi împăratul veni să-l vadă.) Cap[2] 106/30; *Z-dúsi dúpu i̯ăl, lă ndirę́asi pắnă la únă răscrǫsníţă.* (Merse în urma lui, îl însoţi până la o răscruce.) AtaM 373/31; *Şi măi̯ní táti cu sę́ţira dúpu i̯el.* (Şi tata azvârli cu secera în urma lui.) Cap[2] 30/6; *Fičóru la lăsǫ́ dúpu i̯el şi bríču.* (Băiatul lăsă şi briciul în urma lui.) Pap M[1] 14/23; *Fičóru că si fę́si gărnúţă di mel', ără drácu, dup el, únă cfáčcă.* (Băiatul se făcu bob de mei, iar dracul, după el, cioară.) Pap M[1] 22/24; *Cóńili să látră dúpu tíni.* (Câinele o să latre în urma

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

ta.) Pap M[1] 13/8; *Ło iș̦ŏ̑ și să ubidés dúpă cal̕.* (Eu am ieșit și ca să mă uit după cai.) DP 46/6; *Mi duc dúpu ápu.* (Mă duc după [= în căutare de] apă.) ALR II s.n., 6, h. 1818/012; *Si dúsi dúpu mo̯árti ca să-l̕ ia súflitu la fičór di la mo̯árti.* (Se duse în căutarea morții ca să-i ia de la moarte sufletul băiatului.) Cap[2] 23/6. **2.** Cu; la. *Ț́érbu, ca picasí din múnti ca sóra-sa si marito̯ dúpu fičóru lu ampirátu, si duțe̯á sfácă se̯ră la po̯árta lu ampirátu.* (Cerbul, când înțelese, din munte, că soră-sa s-a măritat cu fiul împăratului, se ducea în fiecare seară la poarta împăratului.) Pap M[1] 16/16–17; *Ácu mi aris˘ă̑ști, si li i dau̯ cu̯ă̑lbili și s-mi tucmi̯ă̑s dúpu ˘a.* (Dacă îmi place, o să i le dau brățările și o să mă logodesc cu ea.) MP 34/19; *„Ło s-ti ansór”; „Mi dúpă cári?; „Dúpu fe̯áta lu ampirátu”.* („Eu o să te însor”; „Dar cu care?”; „Cu fata împăratului”.) Cap[2] 131/38–40; *Ț́ista fičór să la ansór dúpă no̯ástră fe̯tă.* (Pe băiatul ăsta o să-l însor cu fata noastră.) Cap[2] 51/28; *Ło̯el vrút-au̯ să anso̯ără dúpu e̯a.* (El voia să se însoare cu ea.) Pap M[2] 142/7; *Fe̯áta-u̯ măritái̯ dúpu ț́éla fičóru ți la ve̯ai̯ trimés.* (Am măritat fata cu băiatul pe care l-ai trimis.) DP 190/25; *Ti dau̯, Vénu móri, dúpu uș̦inéț́u.* (Te dau, măi Vena, la *uș̦inéț́u* [= locuitor din *Óș̦iń*].) Cap[2] 18/11. **3**. Potrivit cu. *Dinzúr ănzúr sucárde̯ ári gă̯itán róși, vínăt i̯a négru, dúpu vrăsta lu ómu.* (Sarica are de jur împrejur găitan [= șnur] roșu, albastru sau negru, potrivit cu vârsta omului.) Can T[1] 265/3. **4**. Din cauza. *Xe̯ánă límbă nu putém noi̯ […] să nțile̯zim ț́e ḑíți: noi̯ na le̯ágă ca cu fúne̯a, zo̯li pi̯érdim dúpo e̯a și ne munčo̯m avae̯á.* (Limba străină noi nu putem […] să înțelegem ce zice: pe noi ne leagă precum cu frânghia; pierdem zile din cauza ei și ne chinuim în zadar.) Pap M[1] 29/25.

Dúpu ți *loc. conj.* După ce. *Dúpu ți si candisí lúpu, ancalico̯ lisița pri i̯el.* (După ce lupul se înduplecă, vulpea încălecă pe el.) Pap M[1] 24/32; *Dúpu ți la tălčáști vampíru, nu mor víki lánti víti.* (După ce îl omoară pe vampir, nu mai mor alte vite.) Can T[1] 271/10; *Dúpă ț́e ntro̯ ănúntru, cați̯ó̯ să si ș̦ătă̯iáscă prin grădínă.* (După ce intră înăuntru, începu să se plimbe prin grădină.) Pap M[2] 163/40; *Dă̑pă ț́e zămăntrí ansús, au̯ vizú fe̯áta.* (După ce se uită în sus, o văzu pe fată.) Cap[2] 105/31; *Dípu ț́e dără un úrdin, si priturná ără si dără lántu di la príma.* (După ce făcea un rând, se întorcea din nou să facă altul de la început.) Pap M[2] 155/12.

Var.: **dă̑pă, dípu, dup, dúpă, dúpo.**

Et.: lat. ***de post.***

dupustănés, dupustăníri, dupustăníi̯, dupustănít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *pustănés.* A obosi, a se extenua.

Et.: din ***du- + pustănés.***

durári *s.f.* Cap 115 s.v. *dor*[2]*;* Dms. Tăiat de lemne. *Lupătárli si duc lă durári̯e̯a.* (Tăietorii de lemne se duc la tăiat lemne.) Cap 115 s.v. *dor*[2].

Et.: vezi ***dor*[2]*.***

dúră *s.f.* Cap 121. Cuvânt de adresare către o mamă vitregă; răutate. *Dúro ne̯ágră, mi măncáș.* (Răutate [ce ești], m-ai omorât.) Cap[2] 185/14.

Et.: lat. ***durus, -a*** (Cap 121 s.v.).

durătúră, *pl.* **durătúr** *s.f.* Cap 115 s.v. *dor*[2], 121; Dms. Tăiere (de lemne). *Duláčcă di durătúră.* (Secure de tăiat lemne.) Cap 115 s.v. *dor*[2].

Et.: din ***dor*[2] *+ -ătúră.***

durbés vezi **drubés.**

dúre *adv.* Dms. Destul.

Et.: tc. ***dur*** (mac. ***duri***).

Dúre̯a vezi **Dúri.**

dure̯ári, *pl.* **durér** *s.f.* Can[2] 391; ALR II s.n., 6, h. 1815/012; AtaM 283/19; Dms. Durere. *Le̯ac bun di dure̯ári di dinț.*

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

(Leac bun pentru durere de dinţ.) ALR II s.n., 6, h. 1815/012.

Var.: **durę́ri** (AtaM 283/19).

Et.: din ***dor*[3]**.

durę́ri vezi **durę́ári.**

durfulát, durfulátă, *pl.* **durfuláţ, durfuláti** *adj.* Cap 117, 121; Dms. Rotund. *An gi̯ăp tu a̯i un drufulát lúcru.* (Ai în buzunar un lucru rotund.) MP 184/15; *Dústa ţi ă̯i̯ă drufulát şi zălunguvi̯ắsc, túcu şi slúpca á̯u i álbă.* (Nu numai că e rotund şi alungit, dar şi coaja îi e albă.) MP 184/22.

Var.: **drufulát.**

Et. nec.

Dúri *n.pr.* Pap[2] 78; Can[2] 391; Cap 121. Nume de cal întors (castrat).

Var.: **Dúrę̯a** (Cap 121), **Duríi̯a** (Can[2] 391).

Et.: tc. ***doru,*** bg. ***dorija.***

Duríi̯a vezi **Dúri.**

duríi̯ă *pl.* **duríi̯** *s.f.* Dms. Lopată de fier.

Et.: bg. ***djurija*** (tc. ***dürü***).

durisés, durisíri, durisíi̯, durisít *vb.* IV. *Refl.* Cap 121; ALR II s.n., 4, h. 1199/012. A-şi farda obrajii.

Et. nec.

duritúră, *pl.* **duritúr** *s.f.* Can[2] 391; Cap 114 s.v. *do̯ári,* 121; Dms. Durere.

Et.: din ***dor*[3] + *-itúră.***

durmíndărę̯a *adv.* ALDM I, h. 362/1, 3. Dormind; adormit.

Var.: **durmíndurlę̯a** (ALDM I, h. 362/1).

Et.: de la ***dorm***.

durmíndurlę̯a vezi **durmíndărę̯a.**

durmíri *s.f.* Dms. Culcare, culcat. *Si nţilę́siră príntru i̯el' ca s-la ampártă la durmíre an lántă udái̯ă.* (Se înţeleseră între ei ca, la culcare, să-l separe în altă odaie.) Can T[1] 282/38.

Et.: vezi ***dorm.***

durmitizát[1], *pl.* **durmitizátur** *s.n.* Dms. Moţăială.

Et.: vezi ***durmitéz.***

durmitizát[2], durmitizátă, *pl.* **durmitizáţ, durmitizáti** *adj.* Cap 121 s.v. *durmitéz.* Somnoros.

Et.: vezi ***durmitéz.***

durmitizári *s.f.* Cap 121 s.v. *durmitéz*; Dms. Moţăială.

Et.: vezi ***durmitéz.***

durmités vezi **durmitéz.**

durmitéz, durmitizári, durmitizái̯, durmitizát *vb.* I. *Intranz.* Pap[2] 78; Can[2] 391; Cap 121; ALR I, 1, h. 75/012; Dms. **1.** A dormita, a moţăi. *Nu durmitę́ázǎ, túcu sco̯al di ti cúlcă!* (Nu [mai] moţăi, scoală-te să te culci!) Cap 121 s.v. **2**. A dormi profund. Pap[2] 78. **3**. A se închina la Dumnezeu. Pap[2] 78.

Var.: **durmités** (Pap[2] 78).

Et.: lat. ***dormitare.***

durńári vezi **durńíri.**

durńíri *s.f.* AtaM 48/12, 121/4, 242/4. Dormire, somn.

Var.: **durńári** (AtaM 48/12).

Et.: vezi ***dorm.***

durǫ́ad vezi **durǫ́d.**

durǫ́am vezi **durǫ́m.**

durǫ́d, durǫ́diri, durǫ́ş, durǫ́s *vb.* III. *Intranz.* Dms s.v. *ro̯ad.* A râde, a termina de râs.

Var.: **durǫ́ad** (Dms).

Et.: din ***du-* + *rǫd.***

durǫ́m, durămári, durămái̯, durămát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ro̯am.* A scurma.

Var.: **durǫ́am** (Dms).

Et.: din ***du-* + *rǫm.***

duručǫ́as vezi **duručǫ́s.**

duručǫ́s, duručǫ́ri, duručǫ́i̯, duručǫ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *ručo̯ás.* A termina de luat prânzul.

Var.: **duručǫ́as** (Dms s.v. *ručo̯ás*).

Et.: din ***du-* + *ručǫ́s.***

durudés, durudíri, durudíi̯, durudít *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Can[2] 385; Cap 105, 252 s.v. *rudés*; Dms s.v. *rudés.* A (se)

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

naşte, a termina de născut, a încheia naşterea. *Ca dărudẹ́şti, la ancînúşă şi la spẹ́lă [mícu] cu răkíă.* (După ce se naşte, îl presară [pe prunc] cu cenuşă şi îl spală cu rachiu.) Can T^2 116/15; *Ị́el stătú cóla pắnă si dărudẹáscă şi fẹ́ási ţẹ́a lámńă ţinţ răsláń.* (El stătu acolo până să termine de născut şi balaurul născu cinci lei.) Cap^2 143/27.

Var.: **dărudés.**

Et.: din ***du-*** **+** ***rudés.***

duruị́és vezi **dăruíés.**

durunés, duruníri, duruníị́, durunít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *runés.* A fărâmiţa.

Et.: din ***du-*** **+** ***runés.***

durúp, durúpiri, durúpş, durúpt *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *rup.* A rupe, a termina de rupt.

Et.: din ***du-*** **+** ***rup.***

durút, durútă *pl.* **durúţ, durúti** *adj.* şi *s.m.* şi *f.* Dms. Iubit, dorit. *Ắş lă şţẹ́ată durútu.* (Îşi aşteaptă iubitul.) Dms s.v.

Et.: vezi ***dor^3.***

dus, dúsă, *pl.* **duş, dúsi** *adj.* Pap^2 77 s.v. *duc;* Can^2 392 s.v. *dúţiri*; Cap 118 s.v. *duc;* Dms s.v. *duc*. **1**. Dus. F i g. Terminat; mort. *Ra dus.* (Era mort.) Pap M^2 69/20; *Fráti-ńu mári s-la dar că dúsă ị́eş.* (Să-l faci [la loc] pe frate-meu cel mare, că eşti terminată [dacă n-o faci].) Cap^2 66/9. **2.** Adus. *Tufẹ́acu ra dus din Sărúnă.* (Puşca era adusă de la Salonic.) Dms s.v.

Et.: vezi ***duc^{1,} duc^2.***

dusáp, dusăpári, dusăpáị́, dusăpát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *sap.* A termina de săpat.

Et.: din ***du-*** **+** ***sap.***

dusár, dusărári, dusăráị́, dusărát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *sar.* A pune sare.

Et.: din ***du-*** **+** ***sar*** (s.v. *ănsár*)***.***

dusátur, dusăturári, dusăturáị́, dusăturát *vb.* I. *Refl.* Dms s.v. *sátur.* A se sătura.

Et.: din ***du-*** **+** ***sátur.***

dusădés, dusădíri, dusădíị́, dusădít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *sădés*. A termina de sădit.

Et.: din ***du-*** **+** ***sădés.***

dusărút, dusărutári, dusărutáị́, dusărutát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *sărút.* A săruta.

Et.: din ***du-*** **+** ***sărút.***

duscád, duscădẹ́ári, duscăzúị́, duscăzút *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *scad.* A scădea.

Et.: din ***du-*** **+** ***scad.***

duscáld, duscăldári, duscăldáị́, duscăldát *vb.* I. *Refl.* Dms s.v. *scald.* A se scălda, a termina de scăldat.

Et.: din ***du-*** **+** ***scald.***

duscáp, duscăpári, duscăpáị́, duscăpát *vb.* I. *Intranz.* Cap 122, 259 s.v. *scap;* Dms s.v. *scap.* A scăpa de toate. F i g. A fi ruinat, scăpătat.

Et.: din ***du-*** **+** ***scap.***

duscápit, duscăpitári, duscăpitáị́, duscăpitát *vb.* I. *Intranz.* Can^2 385; Cap 105; Dms s.v. *scápit.* (Despre soare) A apune de tot. *Din ţe cásă di ị́úndi rudẹ́şti mulľári nu si scọ́ti níţi un lúcru nafără ca si dăscápită sọ́rili.* (Din casa în care naşte o femeie nu se scoate niciun lucru afară până să nu apună soarele.) Can T^2 116/34.

Var.: **dăscápit**, **discápit** (Can^2 385 s.v. *dăscápit*).

Et.: din ***du-*** **+** ***scápit.***

duscăpát, duscăpátă, *pl.* **duscăpáţ, duscăpáti** *adj.* Cap 259 s.v. *scap*; Dms. Scăpătat, ruinat; ratat. *Ắị́ duscăpát.* (E scăpătat.) Cap^2 178/12; *Lás-la, căváị́nicu, c-ắị́ duscăpát.* (Lasă-l, săracul, că e ruinat.) Cap^2 178/13; *Nu-ị́ bun di ţíva; ắị́ duscăpát.* (Nu-i bun de nimic; e un ratat.) Dms s.v.

Et.: vezi ***duscáp.***

duscăpitári, *pl.* **duscăpitọ́r** *s.f.* Cap 105 s.v. *dăscápit;* Dms. Apus (de soare). *Stătú mult văcọ́t cóla, pắnă la dăscăpitárẹa sọ́áriluị́.* (Stătu multă vreme

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

acolo, până la apusul soarelui.) Cap[2] 90/22.

Var.: **dăscăpitári.**

Et.: vezi ***duscápit.***

duscăpitát, *pl.* **duscăpitátur** *s.n.* Dms. Apus de soare.

Et.: vezi ***duscápit.***

duscót, duscǫ́tiri, duscóş, duscós *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *scot.* A separa; a înlătura. *Di că-© duscutx́ám pál'a, ăl gru©ˇám vráu cu lupáta, spíţili răzburvíti prin grăn si ˇásă disúpră.* (După ce înlăturam paiele, răscoleam grămada de grâu cu lopata, încât spicele amestecate prin grâu să iasă deasupra.) AtaM 354/22.

Et.:din ***du- + scot.***

duscúlt, duscultári, duscultái̯, duscultát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *scult.* A asculta tot, până la sfârşit. *Ma ţéla du u̯óvnicu ra criilát; că duscultǫ́, al' zísi […] „bun al' făséş”.* (Însă duhovnicul era isteţ; după ce ascultă până la sfârşit, îi zise […] „i-ai făcut [un] bine”.) DP 146/33.

Et.: din ***du- + scult.***

duscúnd, duscúndiri, duscúnş, duscúns *vb.* III. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *scund.* A (se) ascunde bine.

Et.: din ***du- + scund.***

duscúp, duscupíri, duscupíi̯, duscupít *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *scup.* A scuipa, a termina de scuipat.

Et.: din ***du- + scup.***

duscútur, duscuturári, duscuturái̯, duscuturát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *scutúr.* A scutura bine, a termina de scuturat.

Et.: din ***du- + scútur.***

dusx́ámin, dusiminári, dusiminái̯, dusiminát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *sx́ámin.* A termina de semănat.

Et.: din ***du- + sx́ámin.***

dusx́áţir, dusiţirári, dusiţirái̯, dusiţirát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *sx́áţir.* A termina de secerat. *Că si făţx́áu̯ mar [siminătúrli], cǫn rau̯ cu ắpti, li siţirám ắţi că li dusiţirám t©ắti ţx́áşti, nápta tri Í irám.* (Când creşteau mari [semănăturile], când erau coapte, le seceram şi după ce terminam de secerat toate astea, apoi treieram. AtaM 383/2.

Et.: din ***du- + sx́áţir.***

dusfărşés vezi **dusfărşǫ́s.**

dusfărşǫ́as vezi **dusfărşǫ́s.**

dusfărşǫ́s, dusfărşǫ́ri, dusfărşǫ́i̯, dusfărşǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* Can[2] 391; Cap 122, 263 s.v. *sfărşǫ́s;* Dms s.v. *sfărşǫ́as.* A termina. *Ca dusfărşǫ́s cu ó ˇli, trec si picurárii' cári li gunés ó ˇli [príntru dǫ́u̯li fócur].* (După ce termină cu oile, trec şi ciobanii care mână oile [printre cele două focuri].) Can T[1] 270/22; *Ţómu, că dusfărşá lúcru, stătx́á nǫ́áptx́a di lă spilá [ămpirátu].* (Omul, după ce termina treaba, stătea noaptea şi-l spăla [pe împărat].) AtaM 394/4; *Dăscărcắ lúcrili şi căţǫ́ la spilárx́a. Ca dăsfărşǫ́, li tínsi la su ắri s-úscă.* (Descărcă lucrurile şi se apucă de spălat. Când termină [de spălat], le întinse la soare să se usuce.) MP 136/15.

Var.: **dăsfărşǫ́s, dusfărşés** (Cap 263 s.v. *sfărşǫ́s*)**, dusfărşǫ́as** (Dms).

Et.: din ***du- + sfărşǫ́s.***

dusfirés, dusfiríri, dusfiríi̯, dusfirít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *sfirés.* A fluiera, a termina de fluierat.

Et.: din ***du- + sfirés.***

dusirbés, dusirbíri, dusirbíi̯, dusirbít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *sirbés.* A termina [= a înceta] lucrul.

Et.: din ***du- + sirbés.***

duslăbés vezi **duslăbnés.**

duslăbnés, duslăbníri, duslăbníi̯, duslăbnít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *slăbnés.* A slăbi.

Var.: **duslăbés** (Dms s.v. *slăbnés*).

Et.: din ***du- + slăbnés.***

dusmăcnés vezi **dusmucă i̯és.**

dusmintés, dusmintíri, dusmintíi̯, dusmintít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *smintés.* A se încurca.

Et.: din ***du- + smintés.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dusmucăi̯és, dusmucăíri, dusmucăíi̯, dusmucăít *vb.* IV. *Tranz.* Dms. A smuci.

Var.: **dusmăcnés** (Dms s.v.).

Et.: din ***du-*** **+** ***smucăi̯és.***

duspárg, duspárg̡iri, duspárş, duspárt *vb.* III. *Tranz.* Cap 122, 271 s.v. *sparg;* Dms. A împrăştia. *Li duspárg alíz búbili.* (Împrăştii viermii de mătase cum se cuvine.) Cap 271 s.v. *sparg.*

Et.: din ***du-*** **+** ***sparg.***

duspún, duspuníri, duspúş, duspús *vb.* III. *Tranz.* Cap 122, 273 s.v. *spun;* Dms s.v. *spun.* A termina de spus. *Pănă si duspúń tu, gúpca la fe̯ási şi la trime̯ási la pruşíre̯a.* (Până să termini tu ce ai de spus, ţiganca l-a făcut [= a născut pruncul] şi l-a trimis la cerşit.) Cap[2] 197/33.

Et.: din ***du-*** **+** ***spun.***

duspuvidés, duspuvidíri, duspuvidíi̯, duspuvidít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *spuvidés.* A se spovedi; a-şi termina spovedania.

Et.: din ***du-*** **+** ***spuvidés.***

dusrăcăi̯és, dusrăcăíri, dusrăcăíi̯, dusrăcăít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *srăcăi̯és.* A termina de mâncat (de sorbit).

Et.: din ***du-*** **+** ***srăcăi̯és.***

dústa vezi **dósta.**

dustáu̯, dustári, dustătúi̯, dustát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *stau̯.* A înceta.

Et.: din ***du-*** **+** ***stau̯.***

dustăfsés, dustăfsíri, dustăfsíi̯, dustăfsít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *stăfsés.* (Despre aluat) A se opri din dospit.

Et.: din ***du-*** **+** ***stăfés.***

dustimnés, dustimníri, dustimníi̯, dustimnít *vb.* IV. *Intranz.* şi *tranz.* Dms. A se întuneca, a se lăsa întuneric profund.

♦ *L'-u dustimnít.* (L i t. I s-a întunecat. = I s-a urât [de ceva]; i s-a pus pata.) Dms s.v.

Et.: din ***du-*** **+** ***stimnés.***

dustimnít[1] *s.n.* Dms. Beznă.

Et.: vezi ***dustimnés.***

dustimnít[2]**, dustimnítă,** *pl.* **dustimníţ, dustimníti** *adj.* Dms. Întunecat, în beznă.

Et.: vezi ***dustimnés.***

dustinés, dustiníri, dustiníi̯, dustinít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *stinés.* A se opri din oftat.

Et.: din ***du-*** **+** ***stinés.***

dustíng, dustíng̡iri, dustínş, dustíns *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *sting.* A stinge.

Et.: din ***du-*** **+** ***sting.***

dustirpés, dustirpíri, dustirpíi̯, dustirpít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *stirpés.* A stârpi, a distruge.

Et.: din ***du-*** **+** ***stirpés.***

dustricór, **dustricurári, dustricurái̯, dustricurát** *vb.* I. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *stricór.* A strecura de tot, a termina de strecurat. *Că si dustricurá [strígla], ăn ţădílă rămăne̯á bro̯nza.* (După ce se strecura de tot [străgheaţa], în strecurătoare rămânea brânza.) AtaM 399/22.

Et.: din ***du-*** **+** ***stricór.***

dustrimés, dustrimíri, dustrimíi̯, dustrimít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *strimés.* A termina de răsturnat brazde.

Et.: din ***du-*** **+** ***strimnés.***

dustríng, dustríng̡iri, dustríns, dustríns *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *string.* A termina de strâns.

Et.: din ***du-*** **+** ***string.***

dustúp, dustupári, dustupái̯, dustupát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *stup.* A astupa bine.

Et.: din ***du-*** **+** ***stup.***

dustúr *s.n.* Cap 122, 258 s.v. *sătúl;* Dms. Permisiune, voie. *„Do̯-ń dustúr béri păn la miríndi păńă s-mi ved cu tă˜fa”. Şi ˜a-l' de̯ádi dustúr.* („Dă-mi permisiune măcar până la chindie ca să mă văd cu familia”. Şi ea i-a dat permisiunea.) Cap[2] 144/44–145/1.

Et.: tc. ***destur*** (bg. ***destur***).

dusturlo̯ác vezi **dusturló̯c.**

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dusturlo̯c *s.n.* Dms. Libertate. *Cu dusturlúcu ţi l-ári dat, úmbra di niştíri si ţăpe̯şti.* (Datorită libertăţii pe care le-a dat-o, se risipeşte umbra neştiinţei.) Pap M[1] 29/17.

Var.: **disturlúc, dusturlo̯ác** (Dms), **dusturlúc** (Dms s.v.)**.**

Et.: din ***dustúr* + *-lo̯c*.**

dusturlúc vezi **dusturlo̯c.**

dusučo̯ás vezi **dusučo̯s.**

dusučo̯s, dusučo̯ri, dusučo̯i̯, dusučo̯t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *sučo̯ás.* A răsuci de tot.

*Var.:***dusučo̯ás** (Dms s.v. *sučo̯ás*).

Et.: din ***du-* + *sučo̯s*.**

dusúd, dusudári, dusudái̯, dusudát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *sud.* A asuda de tot.

Et.: din ***du-* + *sud*.**

dusúflăm vezi **dusúflum.**

dusúflum, dusuflári, dusuflái̯, dusuflát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *súflăm.* A termina de suflat, a nu mai sufla.

Var.: **dusúflăm** (Dms s.v. *súflăm*).

Et.: din ***du-* + *súflum*.**

duşaméu̯ vezi **duşămé.**

dúşă, *pl.* **dúşi** *s.f.* Pap[2] 78; Cap 122. Suflet; fiinţă. F i g. Arătare, monstru. *Că sări úná dúşu, pirí, sáldi noi̯ cu Túmbuli-bei̯ scăpo̯m bile̯á.* (Când sări dintr-o dată monstrul, pieri [neamul], numai noi şi *Túmbuli-bei̯* abia scăparăm.) Pap M[2] 150/39.

Var.: **dúşu.**

Et.: mac., bg. ***duša.***

duşămé, *pl.* **duşămeur** *s.f.* Cap 122; ALR II, 1, h. 237/012; ALR II s.n., 1, h. 134/012; ALR II s.n., 4, h. 1234/012; Dms. **1**. Duşumea. **2**. Pat de iarbă sub claia de fân.

Var.: **duşaméu̯** (ALR II s.n., 4, h. 1234/012), **duşămi̯á** (ALR II, 1, h. 237/012), **duşemé** (Cap 122 s.v.), **duşemi̯á** (ALR II s.n., 1, h. 134/012), **duşumé** (Cap 122 s.v.; Dms), **duşuméu̯** (Cap 122 s.v.).

Et.: tc. ***döşeme*** (înv. ***dušeme,*** Suciu 317) (mac. ***dušeme,*** bg. ***djušeme***).

duşămi̯á vezi **duşămé.**

duşăro̯ás vezi **duşăro̯s.**

duşăro̯s, duşăro̯ri, duşăro̯i̯, duşăro̯t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *şăro̯ás.* A broda.

Var.: **duşăro̯ás** (Dms s.v. *şăro̯ás*).

Et.: din ***du-* + *şăro̯s*.**

duşătăi̯és, duşătăíri, duşătăíi̯, duşătăít *vb.* IV. *Refl.* Can[2] 391; Cap 122, 283 s.v. *şătăi̯és;* Dms s.v. *şătăi̯és.* A se sătura de plimbare. F i g. A-şi face nevoile. *„Ca să nu la úĺiţ lócu, şătăi̯á-ti pri ro̯pă, ca să-u̯ şti̯”. Picuráru, fikíru, bucurós, bucurós, si isşătăí pri ro̯pă şi, tamán si duşătăí, si dištitǫ́.* („Ca să nu uiţi locul, fă-ţi nevoile pe piatră, ca s-o recunoşti”. Ciobanul, bietul de el, bucuros nevoie mare, îşi făcu nevoile pe piatră şi, tocmai când termină, se trezi.) Can T[2] 280/20.

Et.: din ***du-* + *şătăi̯és*.**

dúşcă *s.m.* Dms. Sufleţel. *Meu̯ dúşcă.* (Sufleţelul meu.) Dms s.v.

Et.: din ***duşă* + *-că*.**

duşéc, *pl.* **duşe̯áţi** şi **duşe̯áţă** *s.n.* Cap 122; Cerna A/789; ALDM II, h. 709/2, 3, h. 710/1–7; Dms. Saltea. *Áţi că-ń şternú duşe̯áţă, áţi na izgustím cu túrtă căldă.* (Şi mi-a aşternut saltele şi ne-am ospătat cu turtă caldă.) Cap[2] 114/27; *Zănşăráţ, nísti pri pérniţi, nísti pri duşe̯áţi, kirăse̯ám cu po̯áčili plíni.* (Înşiraţi, unii pe perne, alţii pe saltele, cinsteam [= închinam] cu ulcioarele pline.) DP 83/7.

Pun duşéc. A face avere. Cap[2] 219/4.

Var.: **duşi̯ắc** (ALDM II, h. 709/2, 3, h. 710/2, 3).

Et.: tc. ***döşek*** (mac. ***dušek,*** bg. ***djušek***).

duşemé vezi **duşămé.**

duşemi̯á vezi **duşămé.**

duşi̯ắc vezi **duşéc.**

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

duşmán, *pl.* **duşmáń** *s.m.* Pap[1] 44; Pap[2] 78; Can[2] 391; Cap 122; Cerna A/1685; ALDM III, h. 1428/1–7; Dms. Duşman. *Lăgáț, bra! vidéț ţe fáţi cọ̦i̯nili şi duşmánu Cúsi-cucóti.* (Alergați, măi! vedeți ce face câinele şi duşmanul de Cocoşel-fără-coadă.) Pap M[2] 138/7; *Uzọ́ că nu-i̯ bun lúcru, că duşmánu ra mai̯ júni.* (Auzi că nu e de bine, că duşmanul era mai puternic.) DP 68/1; *Fuzíț, duşmáń, că i̯á-la Níță capidán, căti pátru súti di súfliti, la un trişnic, tălcáşti.* (Fugiți, duşmanilor, că iată-l pe Niță căpitanul, [care] omoară câte patru sute de suflete dintr-o lovitură.) Cap[2] 140/6; *Cọn uzọ́ră şa, duşmáńi' si spărúră şi fuzíră.* (Când auziră aşa, duşmanii se speriară şi fugiră.) Cap[2] 140/8; *Cálu l'a găzi̯ẹ́á duşmáni̯ cu pičụ́árili.* (Calul călca duşmanii cu picioarele.) MP 68/7. F a m. (la vocativ). Dragule, drăguțule. *[Fičóru] căntá şi un şọ́aric zísi: „lásă i̯o si cọnt şi fui̯ tu, duşmánuli, că piríş".* ([Băiatul] cânta şi un şoarece îi zise: „lasă să cânt eu şi tu fugi, drăguțule, că [altfel] ai murit [= eşti mort]".) Cap[2] 76/22; *Năpói̯-ti că duséş-ti, duşmánuli.* (Întoarce-te, că te-ai dus, dragule.) Pap M[2] 69/31.

♦ *Dómnu di bun, duşmán níți un.* (Dumnezeu cu bine şi fără duşmani.) Pap M[2] 55/32; *Ápa dọ́armi, duşmánu nu dọ́armi.* (Apa doarme, duşmanul nu doarme.) Pap M[2] 69/25; *Mai̯ bun duşmán ítru dicọ́t pri̯átil budăló.* (Mai bine duşman viclean decât prieten prostănac.) Cap[2] 178/8.

Et.: tc. ***düşman*** (dial. ***dušman,*** Suciu 316) (mac. ***dušman***).

duşmáncă, *pl.* **duşmánki** *s.f.* Duşmancă. *Di i̯índi işọ́ ţi̯ắsta duşmánca? Ţi̯ắsta duşmánca s-ti máncă tíni.* (De unde s-a ivit duşmanca asta? Duşmanca asta o să te mănânce pe tine.) MP 90/24.

Et.: din ***duşmán* + *-că.***

duşmanlọ́c vezi **duşmănlọ́c.**

duşmănlọ́ac vezi **duşmănlọ́c.**

duşmănlọ́c *s.n.* Cap 122 s.v. *duşmán;* Dms. Duşmănie.

Var.: **duşmanlọ́c** (Cap 122 s.v. *duşmán*)**, duşmănlọ́ac** (Dms).

Et.: tc. ***duşmanlık*** (bg. ***dušmanlăk,*** mac. ***dušmanlak***).

duşmănẹ́áşti *adv.* Cap 122 s.v. *duşmán;* Dms. În duşmănie; ca între duşmani. *S-nu-ń sirbéş duşmănẹ́áşti.* (Să nu-mi lucrezi în duşmănie.) Dms s.v.

♦ *Pri̯atlọ́cu, pri̯atlọ́c, áma isápu, duşmănẹ́áşti.* (L i t. Prietenia, prietenie, dar socoteala, ca între duşmani. = Frate, frate, dar brânza e pe bani.) Cap[2] 197/14.

Et.: din ***duşmán* + *-ẹ́áşti.***

duşmănós, duşmănọ́să, *pl.* **duşmănóş, duşmănọ́si** *adj.* Dms. Duşmănos, răuvoitor.

Et.: din ***duşmán* + *-ós.***

duşmăníl'ă *s.f.* Dms. Duşmănie.

Et.: din ***duşmán* + *-íl'ă.***

dúşnic *s.m.* Dms. (La cuptorul de cărbuni) Răsuflătoare.

Et.: mac., bg. dial. ***dušnik***.

duşọ́ad vezi **duşọ́d.**

duşọ́ári vezi **duşọ́ri.**

duşọ́as vezi **duşọ́s.**

duşọ́at vezi **duşọ́t.**

duşọ́d, duşădẹ́ári, duşăzúi̯, duşăzút *vb.* II. *Intranz.* Can[2] 385; Cap 105, 122, 285 s.v. *şọ́d;* Dms s.v. *şọ́ad.* A sta până la sfârsit.

Var.: **dăşọ́d** (Can[2] 385; Cap 105), **duşọ́ad** (Dms s.v. *şọ́ad*).

Et.: din ***du-* + *şọ́d.***

duşọ́ri, *pl.* **duşọ́r** *s.f.* Can[2] 391; Dms. Respirație.

Var.: **duşọ́ári** (Dms).

Et.: vezi ***duşọ́s.***

duşọ́s, duşọ́ri, duşọ́i̯, duşọ́t *vb.* IV. *Intranz.* Can[2] 391; Cap 122; Dms. A respira; a adulmeca. *Greụ duşáşti, vă íri loş.* (Respiră greu, o fi bolnav.) Dms s.v.

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Var.: **duşo̯ás** (Dms).

Et.:mac., bg. ***duša.***

duşó̯t, *pl.* **duşó̯tur** *s.n.* Dms. Răsuflare, respiraţie.

Var.: **duşo̯át** (Dms).

Et.: vezi ***duşó̯s.***

duşpritnés, duşpritníri, duşpritníi̯, duşpritnít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *şpritnés.* A scăpăra; a da foc cu chibritul.

Et.: din ***du-*** + ***şpritnés.***

duştérg, duşte̯árgiri, duştérş, duştérs *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *şterg.* A şterge peste tot, a termina de şters.

Et.: din ***du-*** + ***şterg.***

duştérn, duşte̯árniri, duştirnúi̯, duştirnút *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *ştern.* A aşterne peste tot, a termina de aşternut.

Et.: din ***du-*** + ***ştern.***

duştét, duştitári, duştitái̯, duştitát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *ştet.* A nu mai aştepta.

Et.: din ***du-*** + ***ştet.***

duştucnés, duştucníri, duştucnúi̯, duştucnít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *ştucnés.* A nu se mai afunda.

Et.: din ***du-*** + ***ştucnés.***

dúşu vezi **dúşă.**

duşugúbă *s.f.* AtaM 108/15, 286/3. Furtună, intemperie.

Et.: mac. dial. ***dušuguba.***

duşumé vezi **duşămé.**

duşumé̯u vezi **duşămé.**

dutác, dutăţe̯ári, dutăcúi̯, dutăcút *vb.* II. *Intranz.* Dms s.v. *tac.* A nu mai tăcea.

Et.: din ***du-*** + ***tac.***

dutáľ, dutăľári, dutăľái̯, dutăľát *vb.* I. *Tranz.* Can[2] 391; Cap 122, 288 s.v. *taľ;* Dms s.v. *taľ.* A termina de tăiat, a tăia de tot. *Co̯n să la dutáľă [bre̯ástu], măgáriľ s-la trágă năfără, s-nu la lásă să cádă ăn trap.* (Când o să-l termine de tăiat [ulmul], măgarii să-l tragă afară, să nu-l lase să cadă în râu.) Cap[2] 77/42; *Nu putúră să-u̯ dutáľă [tapóla].* (Nu putură să-l taie de tot [plopul].) Can T[1] 278/38; *Păn̆ă s-la dutáľă [birbe̯áţili], fičóru bírda au̯ vizú [fe̯áta].* (Până să-l termine de tăiat [berbecul], băiatul o văzu [pe fată] din nou.) DP 115/5; *Tăľără, tăľără to̯tă zúu̯a şi i̯el' nu-u̯ putúră dutăľári [tapóla].* (Tăiară, tăiară toată ziua şi nu putură să-l termine de tăiat [plopul].) Can T[1] 278/43.

Et.: din ***du-*** + ***taľ.***

dutălco̯ás vezi **dutălcó̯s.**

dutălcó̯s, dutălcó̯ri, dutălcó̯i̯, dutălcó̯t *vb.* IV. *Tranz.* Cap 122, 289 s.v. *tălcó̯s*; Dms s.v. *tălco̯ás.* A ucide, a omorî. *Muráru mi dutălcí di kutéc, nu vez că şi mozăcu lă si-ń cúră din cap?* (Morarul m-a omorât în bătaie, nu vezi că şi creierul a început să-mi curgă din cap?) Cap[2] 118/14.

Var.: **dutălco̯ás** (Dms s.v. *tălco̯ás*).

Et.: din ***du-*** + ***tălcó̯s.***

dutăľát, dutăľátă, *pl.* **dutăľáţ, dutăľáti** *adj.* Cap 122, 288 s.v. *taľ;* Dms s.v. *taľ.* Tăiat. *Ma bre̯ástu, co̯n fu dutăľát, […] la trási pri i̯el ăn trap.* (Însă ulmul, când fu tăiat, […] îl trase pe el în pârâu.) Cap[2] 77/44; *Urmánu din Zo̯ánă ăi̯ dutăľát.* (Pădurea din *Zo̯nă* e tăiată.) Dms s.v.

Et.: vezi ***dutáľ.***

dutărco̯ás vezi **dutărcó̯s.**

dutărcó̯s, dutărcó̯ri, dutărcó̯i̯, dutărcó̯t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *tărco̯ás.* A pisa de tot, a termina de pisat.

Var.: **dutărco̯ás** (Dms s.v. *tărco̯ás*).

Et.: din ***du-*** + ***tărcó̯s.***

dutórc, dutórţiri, dutórş, dutórs *vb.* III. *Tranz.* AtaM 226/24; Dms s.v. *torc.* A termina de tors.

Et.: din ***du-*** + ***torc.***

dutót, dutóto̯tă *pron.* Cap 122, 297 s.v. *tot*; Dms. Tot, intreg.

♦ *Nu-i̯ dutót.* (Nu e tot [= întreg la minte].) Cap[2] 201/13.

Et.: din ***du-*** + ***tot.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

dutrág, dutrá₵iri, dutráș, dutrás *vb.* III. *Tranz.* şi *intranz.* Dms s.v.*trag.* A nu mai trage; a nu mai suferi.

Et.: din ***du- + trag.***

dutrăi̯és, dutrăíri, dutrăirái̯, dutrăirát *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *trăi̯és.* A nu mai răbda.

Et.: din ***du- + trăi̯és.***

dutrăi̯ír, dutrăirári, dutrăirái̯, dutrăirát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *trăír.* A termina de treierat.

Et.: din ***du- + trăi̯ír.***

dutrăpés, dutrăpíri, dutrăpíi̯, dutrăpít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *trăpés.* A nu mai răbda.

Et.: din ***du- + trăpés.***

dutre₵ámur, dutrimurári, dutrimurái̯, dutrimurát *vb.* I. *Intranz.* Dms s.v. *trémur.* A nu mai tremura.

Var.: **dutrémur** (Dms s.v. *trémur*).

Et.: din ***du- + tre₵ámur.***

dutréc, dutre₵átiri, dutricúi̯, dutricút *vb.* III. *Intranz.* Can[2] 391; Cap 122, 300 s.v. *trec;* Dms s.v. *trec.* A trece cu totul. *Ca dutricúră tọ́ti ó˘li şi cáprili, tricúm şi noi̯.* (După ce trecură toate oile şi caprele, trecurăm şi noi.) Can T[1] 270/33; *Ca dătricú asḱirímẹa, s-turnó năpu̯ắi̯.* (După ce trecu soldățimea [= oştirea], se întoarse.) MP 66/20.

Var.: **dătréc.**

Et.: din ***du- + trec.***

dutrémur vezi **dutre₵ámur.**

dutučọ́as vezi **dutučọ́s.**

dutučọ́s, dutučọ́ri, dutučọ́i̯, dutučọ́t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *tučọ́as.* A termina de ascuțit.

Var.: **dutučọ́as** (Dms s.v. *tučọ́as*).

Et.: din ***du- + tučọ́s.***

dutúnd, dutúndiri, dutúnș, dutúns *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *tund.* A termina de tuns.

Et.: din ***du- + tund.***

dutupés, dutupíri, dutupíi̯, dutupít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *tupés.* A termina de topit.

Et.: din ***du- + tupés.***

duturés, duturíri, duturíi̯, duturít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *turés.* A arunca.

Et.: din ***du- + turés.***

dutuşọ́as vezi **dutuşọ́s.**

dutuşọ́s, dutuşọ́ri, dutuşọ́i̯, dutuşọ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *tuşọ́as.* A nu mai tuşi.

Var.: **dutuşọ́as** (Dms s.v. *tuşọ́as*).

Et.: din ***du- + tuşọ́s.***

duțás, duțe₵ásiri, duțisúi̯, duțisút *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *țas.* A termina de țesut.

Et.: din ***du- + țas.***

dúță, în expr. **Cu dúță** Cap 122; ALR II s.n., 5, h. 1289/012. Joc de copii: în buşi, de-a pietricelele.

Et. nec.

duțăne₵ári vezi **duț£niri.**

duțănút, duțănútă, *pl.* **duțănúț, duțănúți** *adj.* Dms. Reținut, sfios. *Nu-l' scot laf din rost, că-i mult duțănút.* (Nu-i scot o vorbă din gură, deoarece e foarte sfios.) Dms s.v.

Et.: vezi ***duțọ́n.***

duțărpés, duțărpíri, duțărpíi̯, duțărpít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *țărpés.* A goli complet.

Et.: din ***du- + țărpés.***

duțe₵ári vezi **dúțiri.**

duțérn, duțérniri, duțirnúi̯, duțirnút *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *țern.* A termina de cernut.

Et.: din ***du- + țern.***

duțért, duțirtári, duțirtái̯, duțirtát *vb.* I. *Refl.* Dms s.v. *țert.* A nu se mai certa.

Et.: din ***du- + țert.***

duțín, duținári, duținái̯, duținát *vb.* I. *Intranz.* Can[2] 385; Cap 122, 309 s.v. *țínă*; Dms. A termina de luat cina.

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Ca dăţínă, găi̯dăgo̯i̯a i̯a dáră la sfáca om, diríp ţirút, căti un năbét. (Când termină de cinat, cimpoierul face câte un rând [= o cântare] pentru fiecare om, după cum i s-a cerut.) Can T^2 118/20; *Pópa aI' zísi la pupădíi̯a: „duţináş, pupădíi?"; „I̯a, duţináı̯".* (Popa îi zise preotesei: „Ai terminat de cinat, preoteasă?"; „Iaca, am terminat".) Cap^2 31/36-37; *Ca duţináră, zísiră ţéI'a fičóriI': „Cǫţi, nínu, şa făţéi̯ la noi̯ ?"* (Când terminară de cinat, băieţii ziseră: „Mătuşă, de ce ne făceai aşa [= de ce ne-ai făcut asta]" ?) Cap^2 58/13; *Ca duţináră áldi ampirátu, ampirátu zísi la izmikar ca si mănáncă şi el.* (Când terminară de cinat neamurile împăratului, împăratul îi zise slujitorului să mănânce şi el.) Cap^2 86/17.

Var.: **dăţín** (Cap 105).

Et.: din ***du-* + *ţin*.**

dúţiri *s.f.* Pap^2 77 s.v. *duc;* Can^2 391, 392 s.v. *duc;* Cap 118 s.v. *duc*; Dms. Ducere; venire. *Şi la dúţirę şi la fuzírę căntáu cǫntiţi.* (Şi la venire şi la plecare cântau cântece.) Can T^1 266/26.

Var.: **duţę́ári** (Dms s.v.).

Et.: vezi ***duc*^{2}.**

duţǫ́an vezi **duţǫ́n.**

duţǫ́niri vezi **duţǫ́niri.**

duţǫ́n, duţǫ́niri şi **duţănę́ári, duţănúi̯, duţánút** *vb.* III şi II. *Refl.* Dms s.v. *ţǫan.* A se ţine; a se abţine. *I̯el, cǫt au̯ vizú, nu putú să si duţǫ́nă şi căzú di pri scand.* (El, când o văzu, nu putu să se ţină şi căzu de pe scaun.) Pap M^2 162/30; *Mi duţănúi̯, I'umíntra si făţę́á ţivá.* (M-am abţinut, altminteri se întâmpla ceva.) Dms s.v.; *Că picăsí cum ăi̯ lúcru, pópa nu si putú duţănę́ári.* (Când înţelese cum stă treaba, popa nu se putu abţine.) DP 44/17.

Var.: **duţǫ́an** (Dms s.v. *ţǫan*).

Et.: din ***du-* + *ţǫn*.**

duţǫ́niri *s.f.* Dms. Reţinere, sfială.

Var.: **duţănę́ári** (DP 44/17), **duţǫ́ániri** (Dms).

Et.: vezi ***duţǫ́n*.**

duubidés, duubidíri, duubidíi̯, duubidít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *ubidés.* A nu mai căuta, a termina de căutat.

Et.: din ***du-* + *ubidés*.**

duuiḭdisés, duuiḭdisíri, duuiḭdisíi̯, duuiḭdisít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *u˜disés.* A termina de potrivit.

Et.: din ***du-* + *u˜disés*.**

duuľudés, duuľudíri, duuľudíi̯, duuľudít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *uľudés.* A potrivi, a aranja.

Et.: din ***du-* + *uľudés*.**

duumărǫ́as vezi **duumărǫ́s.**

duumărǫ́s, duumărǫ́ri, duumărǫ́i̯, duumărǫ́t *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *umărǫ́as.* A se obosi, a se istovi.

Var.: **duumărǫ́as** (Dms s.v. *umărǫ́as*).

Et.: ***du-* + *umărǫ́s*.**

duúng, duúnḑiri, duúnş, duúns *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *ung.* A unge complet, a termina de uns.

Et.: din ***du-* + *ung*.**

duurbés, duurbíri, duurbíi̯, duurbít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *urbés.* A orbi.

Et.: din ***du-* + *urbés*.**

duurăjǫ́as vezi **duurăjǫ́s.**

duurăjǫ́s, duurăjǫ́ri, duurăjǫ́i̯, duurăjǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* A (se) înarma, a termina înarmarea. Dms s.v. *urăjǫ́as.*

Var.: **duurăjǫ́as** (Dms s.v. *urăjǫ́as*).

Et.: din ***du-* + *urăjǫ́s*.**

duúrdin, duurdinári, duurdinái̯, duurdinát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *úrdin.* A termina de pus în ordine.

Et.: din ***du-* + *úrdin*.**

duúsc, duuscári, duuscái̯, duuscát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *usc.* A usca de tot.

Et.: din ***du-* + *usc*.**

duutruḭés, duutruíri, duutruíi̯, duutruít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *utruḭés.* A otrăvi.

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

Et.: din ***du-*** + ***utruję́s.***

duvár, *pl.* **duvár** *s.m.* AtaM 164/20. Zid înalt.

Et.: tc. ***duvar*** (mac., bg. ***duvar***).

duvădés, duvădíri, duvădíi̯, duvădít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *vădés.* A termina de prăşit.

Et.: din ***du-*** + ***vădés.***

duu̯vés vezi **duvés.**

duuvés vezi **duvés.**

Dúu̯vi vezi **Dúvi.**

duvăpţés, duvăpţíri, duvăpţíi̯, duvăpţít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *văpţés.* A vopsi tot, a termina de vopsit.

Et.: din ***du-*** + ***văpţés.***

duvărusés, duvărusíri, duvărusíi̯, duvărusít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *vărusés.* A vărui tot, a termina de văruit.

Et.: din ***du-*** + ***vărusés.***

duvărvés, duvărvíri, duvărvíi̯, duvărvít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *vărvés.* A se perinda.

Et.: din ***du-*** + ***vărvés.***

duvg̣áca *adv.* Dms. Totdeauna; pe vecie. *Di duvg̣áca s-ti am.* (O să te am totdeauna [în amintire].) Dms s.v.

Et.: mac., bg. ***doveka.***

duvés, duvíri, duvíi̯, duvít *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Cap 116 s.v. *dóvnic,* 122; Dms. A (se) spovedi. *„Cǫ́ta şi cǫ́ta u̯ámiń am tălcǫ́t, túcu si pǫ́áti s-mi duvéş?”. Ár̆ă ţéla ai̯ zísi: „nu pot s-ti duvés”.* („Atâţia şi atâţia oameni am omorât, se poate să mă spovedeşti?”. Iar acela îi zise: „nu pot să te spovedesc”.) Cap[2] 99/21–22; *El la Priblijén si dúsi si duvg̣áscă.* (La [= în ziua de] Schimbarea la faţă el se duse să se spovedească.) Cap[2] 99/15; *Că uzǫ́ cǫ́ti ári fat, nu lă duuví.* (Când auzi câte făcuse, nu-l spovedi.) DP 146/8; *Sam du̯u̯vít, pot s-mi cumínic.* (Sunt spovedit, pot să mă împărtăşesc.) Dms s.v.

Var.: **du̯u̯vés, duuvés.**

Et.: din ***du-*** + ***uvés.***

duvégľu, duvigľári, duvigľái̯, duvigľát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *végľu.* A păzi, a termina de păzit.

Et.: din ***du-*** + ***végľu.***

Dúvi *s.f. pl.* Cap 122; Wild h. 501a/3, 4, 6, 7; Dms. Sărbătoare religioasă creştină care cade la 50 de zile după Paşti; Rusalii.

Var.: **Dúu̯vi** (Dms).

Et.: bg. ***duhovi (dni)*** Cap 122; cf. şi BER I 450, s.v. *duh.*

duvilés, duvilíri, duvilíi̯, duvilít *vb.* IV. *Intranz.* şi *refl. impers.* Cap 122; Cerna A/689; Dms. A i se urî, a se plictisi; a se sătura (de ceva).

Ăń duvilg̣áşti, ăń ţi duvilg̣áşti. A i se urî. *Ţéla dǵ̣du túcu şădǵ̣ şi kírľkéziľ ai̯ purtáu̯ ápu, lǵ̣mni, pǫ́i̯ni, di tǫ́ti lúcrili; că la duvilí, zísiră: ai̯ să-i̯ turím ápu pupurítă prísti el.* (Bătrânul doar stătea, iar cerchezii îi aduceau apă, lemne, pâine, de toate; când li se urî, ziseră: hai să aruncăm peste el apă clocotită.) Cap[2] 43/25; *Că la duvilí la kírľkéj […] ai̯ zísira: amán, bra, dǵ̣du, ţi-i̯ ţéstă şădǵ̣ri di tíni?* (Când li se urî cerchezilor, […] îi ziseră: văleu, măi, moşule, ce-i statul ăsta pe tine?) Cap[2] 44/5; *Únă zúu̯ă, că-ľ si duvilí, zísi: i̯o s-mi duc si-ń la ubidés căsmétu.* (Într-o zi, când se sătură [de viaţa lui] zise: o să mă duc să-mi caut norocul.) Cap[2] 134/5; *Ăń ţi duvilí di stáre pri scand.* (M-am săturat de stat pe scaun.) Cerna A/689; *Áncă nu ţă-˜ duvilítă?* (Încă nu te-ai plictisit?) Dms s.v.; *Că-ń duvilíra, li vindúi̯ [u̯ó˜li].* (Când mi s-a urât [de ele], le-am vândut [oile].) AtaM 392/8; *Cǫ́áta si fáţi; ăń ţi duvilí.* (Atâta se poate [= gata], m-am săturat.) Dms s.v.

Et.: bg. ***dovolja (se)*** (BER I 175, s.v. *volja*[2]).

duvínd, duvíndiri, duvindúi̯, duvindút *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *vind.* A vinde tot, a termina de vândut.

Et.: din ***du-*** + ***vind.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

duvíntur, duvinturári, duvinturáį, duvinturát *vb.* I. *Tranz.* Dms s.v. *víntur.* A vântura; a termina de vânturat.

Et.: din ***du- + víntur.***

duviruį́és, duviruíri, duviruíį, duviruít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *viruį́és.* A crede.

Et.: din ***du- + viruį́és.***

duvitusés, duvitusíri, duvitusíį, duvitusít *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *vitusés.* A pleca, a dispărea.

Et.: din ***du- + vitusés.***

duvizés, duvizíri, duvizíį, duvizít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *vizés.* A broda; a termina de brodat.

Et.: din ***du- + vizés.***

duvlăčo̯ás vezi **duvlăčǫ́s.**

duvlăčǫ́s, duvlăčǫ́ri, duvlăčǫ́į, duvlăčǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *vlăčo̯ás.* A scărmăna (lână); a termina de scărmănat.

Var.: **duvlăčo̯ás** (Dms s.v. *vlăčo̯ás*).

Et.: din ***du- + vlăčǫ́s.***

duvlădés, duvlădíri, duvlădíį, duvlădít *vb.* IV. *Refl.* Dms s.v. *vlădés.* A umbla, a merge; a cutreiera.

Et.: din ***du- + vlădés.***

duvličo̯ás vezi **duvličǫ́s.**

duvličǫ́s, duvličǫ́ri, duvličǫ́į, duvličǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *vličo̯ás.* A trage, a târî.

Var.: **duvličo̯ás** (Dms s.v. *vličo̯ás*).

Et.: din ***du- + vličǫ́s.***

duvóm, duvumári, duvumáį, duvumát *vb.* III. *Intranz.* Dms s.v. *vom.* A voma, a termina de vomat.

Et.: din ***du- + vom.***

duvrăjo̯ás vezi **duvrăjǫ́s.**

duvrăjǫ́s, duvrăjǫ́ri, duvrăjǫ́į, duvrăjǫ́t *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *vrăjo̯ás.* A spune tot ce are de spus.

Var.: **duvrăjo̯ás** (Dms s.v. *vrăjo̯ás*).

Et.: din ***du- + vrăjǫ́s.***

duvuzo̯ás vezi **duvuzǫ́s.**

duvuzǫ́s, duvuzǫ́ri, duvuzǫ́į, duvuzǫ́t *vb.* IV. *Tranz.* şi *refl.* Dms s.v. *vuzo̯ás.* (Despre ghem) A (se) deşira.

Var.: **duvuzo̯ás** (Dms s.v. *vuzo̯ás*).

Et.: din ***du- + vuzǫ́s.***

duzăvălés, duzăvălíri, duzăvălíį, duzăvălít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *zăvălés.* A acoperi.

Et.: din ***du- + zăvălés.***

duzdrúmin, duzdruminári, duzdrumináį, duzdruminát *vb.* I. *Tranz.* AtaM 73/22, 105/6. A zdrobi, a stâlci. Fig. A istovi, a epuiza.

Et.: din ***du- + zdrúmin.***

duzdruminát, duzdruminátă, *pl.* **duzdrumináţ, duzdrumináti** *adj.* AtaM 73/22, 105/6. Istovit, epuizat; zdruncinat.

Et.: vezi ***duzdrúmin.***

duzẹ́azir, duzizirári, duziziráį, duzizirát *vb.* IV. *Intranz.* Dms s.v. *zẹ́azir.* A degera de tot.

Et.: din ***du- + zẹ́azir.***

duzén *s.n.* Dms. Armonie; acord.

Et.: tc. ***düzen*** (bg. ***djuzen, duzen***).

duzíc, duzíţiri, duzíş, duzís *vb.* III. *Tranz.* Dms s.v. *zic.* A termina de zis. *Níţi nu duzísi şi zăcăţǫ́ s-la bátă.* (Nici nu termină de zis şi începu să-l bată.) DP 113/5; *Păn să duzícă „vur tupúz”, că zăcăţǫ́: dǫ şi dǫ.* (Până să termine de zis „învârte-te, buzdugane!”, numai că începu: dă-i şi dă-i.) DP 113/12.

Et.: din ***du- + zic.***

duzidés, duzidíri, duzidíį, duzidít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *zidés.* A termina de zidit.

Et.: din ***du- + zidés.***

duzmărǫ́ri vezi **dizmărǫ́ri.**

duzmărǫ́s vezi **dizmărǫ́s.**

duzugrăvés, duzugrăvíri, duzugrăvíį, duzugrăvít *vb.* IV. *Tranz.* Dms s.v. *zugrăvés.* A zugrăvi complet; a termina de zugrăvit.

Et.: din ***du- + zugrăvés.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)

duzvólă *s.f.* AtaM 287/27, 28. Permis; autorizație.

Var.: **dózvolă** (AtaM 287/27).

Et.: mac. ***dozvola.***

dvor, *pl.* **dvǫ́ră** și **dvórur** *s.n.* Can^{2} 392; Cap 122; Cerna A/673; Dms. Curte. *Sínu, ăn dvor, săptă diréc, li bágă [pe̯ánili]*. (Fiule, pune [penele] în curte, sub stâlp.) Cap^{2} 109/38; *Ántră an dvóru di băse̯rcă.* (Intră în curtea bisericii.) Cap^{2} 121/19; *Si ántri ăn dvóru di cunác, cóla ári un tre̯am, ăn tre̯am ári un căfés di furlínă.* (O să intri în curtea palatului, acolo este o tindă, în tindă e o colivie de aur.) DP 167/15; *Ántră tíniru prin po̯ártă ăn dvor.* (Ginerele intră pe poartă în curte.) Cerna T; *Cásili […] au̯ tóti dvǫ́ră cu gărdíń dinjúr di i̯áli.* (Casele […] au toate curți cu grădini în jurul lor.) Can T^{2} 112/36; *Găl'ínili li lo̯a smăgắl'ca din dvóru lu cumșíi̯a.* (Uliul a luat găinile din curtea vecinului.) Dms s.v.

Et.: mac., bg. ***dvor.***

BDD-A24900 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 14:02:19 UTC)